

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA EKONOMICKO-SPRÁVNÍ

ŘÍZENÍ ÚVĚROVÝCH RIZIK

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2006

Bc. Martin Koubek

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA EKONOMICKO-SPRÁVNÍ
ÚSTAV EKONOMIE

ŘÍZENÍ ÚVĚROVÝCH RIZIK

DIPLOMOVÁ PRÁCE

AUTOR PRÁCE: Bc. Martin Koubek

VEDOUCÍ PRÁCE: Doc. Ing. Antonín Pešek, CSc.

2006

UNIVERSITY OF PARDUBICE
FACULTY OF ECONOMY AND ADMINISTRATION
INSTITUTE OF ECONOMICS

MANAGEMENT OF CREDIT RISKS

THESIS

AUTHOR: Bc. Martin Koubek

SUPERVISOR: Doc. Ing. Antonín Pešek, CSc.

2006

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladu, která na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 8.5.2006

Bc. Martin Koubek

Touto cestou bych rád vyjádřil své poděkování všem, kteří mi pomáhali při tvorbě mé diplomové práce, zejména pak Doc. Ing. Antonínu Peškovi, CSc. a paní Ing. Lence Vojnarové za cenné rady, připomínky a odborné vedení.

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá postupy komerčních bank při poskytování investičních úvěrů a řízením úvěrových rizik.

Teoretická část charakterizuje bankovní úvěry a jejich strukturu, popisuje obecný postup a podmínky, které jsou stanoveny při poskytování úvěrů klientům, následné plnění úvěrových podmínek a specifikuje investiční úvěr. Zvláštní pozornost je věnována úvěrové analýze klienta, řízení úvěrového rizika a zajišťování rizika úvěrových obchodů.

V praktické části je celý proces poskytnutí úvěru aplikován na konkrétním úvěrovém případě včetně vyhodnocení rizika uvedené aplikace. Tento příklad je popsán podle skutečné úvěrové dokumentace investičního úvěru.

V závěru jsem provedl shrnutí poznatků o poskytování úvěrů ze všech kapitol.

ABSTRACT

This thesis deals with banking processes in the course of the investment credits providing and management of credit risks.

The theoretical part characterizes banking credits and their structure, describes the general process and conditions which are done for providing credits to clients, following fulfilment of credit conditions and specifies the investment credit. Important attention is aimed at the client credit analysis, management of credit risk and method of its security.

In the practical part is whole credit process applied for the individual client including risks of the given credit example. This example is described according to real credit documentation for investment credit.

In conclusion of the work I focus on summary of information about providing credit from all chapters.

OBSAH

OBSAH	1
SEZNAM TABULEK	10
SEZNAM OBRÁZKŮ	10
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	11
ÚVOD	12
1. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA BANKOVNÍCH ÚVĚRŮ A JEJICH STRUKTURA	14
1.1 KOMERČNÍ BANKY A FINANČNÍ TRHY	14
1.1.1 <i>Hlavní funkce bank</i>	14
1.1.2 <i>Úvěrová politika bank</i>	15
1.2 DRUHY ÚVĚRŮ	17
2. FÁZE ÚVĚROVÉHO POSTUPU	21
2.1 ŽÁDOST O ÚVĚR	22
2.2 POSKYTNUTÍ ÚVĚRU	24
2.3 KONTROLA DODRŽOVÁNÍ PODMÍNEK ÚVĚROVÉ SMLOUVY	35
2.4 UKONČENÍ ÚVĚROVÉHO VZTAHU	36
2.5 PŘÍSTUP BANKY K PROBLEMATICKÝM ÚVĚRŮM	36
3. PODNIKOVÉ INVESTIČNÍ ÚVĚRY	39
4. RIZIKA PŘI POSKYTOVÁNÍ ÚVĚRŮ	42
4.1 ZDROJE RIZIKA ÚVĚROVÝCH OBCHODŮ	42
4.2 DRUHY RIZIK BANKOVNĚ ÚVĚROVÝCH OBCHODŮ	43
4.2.1 <i>Úvěrové riziko</i>	43
4.2.2 <i>Řízení rizika (risk management) úvěrových obchodů</i>	48
4.2.3 <i>Hodnocení rizikovosti úvěrových obchodů</i>	52
4.2.4 <i>Klasifikace pohledávek dle ČNB</i>	52
4.3 CENTRÁLNÍ REGISTR ÚVĚRŮ	55
5. ZAJIŠŤOVÁNÍ RIZIKA ÚVĚROVÝCH OBCHODŮ	58

5.1.1	<i>Druhy úvěrového zajištění</i>	58
5.1.2	<i>Zástavní právo</i>	59
5.1.3	<i>Ručení</i>	64
5.1.4	<i>Záruka</i>	66
5.1.5	<i>Depozitní (krycí) směnka, (směnečné zajištění)</i>	67
5.1.6	<i>Převzetí dluhu</i>	67
5.1.7	<i>Přistoupení k závazku</i>	68
5.1.8	<i>Smluvní pokuta</i>	68
5.1.9	<i>Negativní prohlášení dlužníka</i>	68
5.1.10	<i>Pozitivní prohlášení</i>	68
5.1.11	<i>Převedení věci do vlastnictví</i>	69
5.1.12	<i>Postoupení pohledávek (cese)</i>	69
6.	APLIKACE ÚVĚROVÉHO POSTUPU A HODNOCENÍ ÚVĚROVÝCH RIZIK U VYBRANÉHO KLIENTA	72
6.1	<i>ŽÁDOST O ÚVĚR</i>	72
6.2	<i>ÚVĚROVÁ ANALÝZA</i>	74
6.2.1	<i>Výsledek skóringu</i>	74
6.3	<i>NÁVRH NA POSKYTNUTÍ ÚVĚRU A SCHVÁLENÍ ÚVĚRU</i>	85
6.4	<i>ÚVĚROVÁ SMLOUVA</i>	85
6.5	<i>KONTROLA DODRŽOVÁNÍ PODMÍNEK ÚVĚROVÉ SMLOUVY</i>	88
6.6	<i>RIZIKA ÚVĚROVÉHO PŘÍPADU</i>	88
7.	ZÁVĚR	90
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	92
	SEZNAM PŘÍLOH	93

Seznam tabulek

Tabulka 1: Splátkový kalendář pro systém degresivních splátek.....	33
Tabulka 2: Splátkový kalendář pro lineární (anuitní) systém	33
Tabulka 3: Přehled základních forem zajištění úvěrů.....	59
Tabulka 4: Porovnání vybraných ukazatelů	76
Tabulka 5: Porovnání vybraných ukazatelů	77
Tabulka 6: Prognóza k 12/99.....	78

Seznam obrázků

Obrázek 1: Zjednodušené schéma průběhu úvěrového obchodu	21
Obrázek 2: Zjednodušené schéma toku informací při schvalování úvěru	30
Obrázek 3: Typy úvěrových rizik.....	44

Seznam použitých zkratek

BÚ	Bankovní účet
CM	Cizí měna
ČMZRB	Českomoravská záruční a rozvojová banka
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČSOB	Československá obchodní banka
FÚ	Finanční úřad
IBAN	International Bank Account Number
IČO	Identifikační číslo organizace
KB	Komerční banka, a.s.
KRS	Kontokorentní referenční sazba
KÚ	Krajský úřad
RS	Referenční sazba
VŠE	Vysoká škola ekonomická, Praha
.....	
EURIBOR	Euro Interbank Offered Rate (mezibankovní nabídková sazba úroková sazba, za kterou si banky navzájem poskytují úvěry na mezibankovním trhu)
FIBOR	Frankfurt/M InterBank Offered Rate
LIBOR	London InterBank Offered Rate
PRIBOR	Prague InterBank Offered Rate

Úvod

Aktivní úvěrové obchody představují nejvýznamnější činnost komerčních bank a jsou typickou bankovní službou. Úvěrování uvádí do oběhu kapitál. Tím podporuje hospodářskou produktivitu a je nezbytným předpokladem moderní průmyslové výroby.

Míra zodpovědnosti, kterou banky věnují přípravě těchto obchodů, výrazně ovlivňuje jejich celkovou obchodní úspěšnost. Úvěrové riziko představuje jedno ze základních bankovních rizik a také oblast, kde bankám vzniká většina jejich ztrát. Podceňování bankovního rizika může vést k tomu, že struktura bilance banky nebude adekvátní jejímu chování, což má za následek závažné problémy, které se dotýkají nejenom banky samotné, ale také jejích klientů. Analýza rizika by měla vést k jeho minimalizaci, ovlivňování a v neposlední řadě i k náhradním opatřením, které mohou negativní dopady rizika zmírnit.

Úspěch bankovní činnosti spočívá ve schopnosti stanovit hranici přijatelného rizika při maximální možné míře jeho zajištění, dostatečné míře výnosnosti a optimální míře likvidity.

V letech 1992 až 2003 jsem pracoval v Komerční bance, a.s. a měl možnost sledovat vývoj a změny v oblasti bankovníctví a pohledu na hodnocení bankovních rizik za období 11 let. Na konci 90tých let vstoupilo české bankovníctví do nové etapy svého vývoje, kdy vláda začala privatizovat největší české banky a přišli zahraniční investoři. Ti sebou přinesli nezbytné know-how a zvyšování efektivity v obchodní i hospodářské činnosti bank. Důsledkem byly i méně populární efekty, jakými je systematické snižování provozních nákladů a snižování počtu zaměstnanců. Zároveň zesílil konkurenční boj a to sebou přineslo nové metody v přístupu ke klientům, jako například využívání segmentace trhu, individuální přístup k velkým klientům, aktivní prodej či poskytování balíčků služeb. Tyto změny se nevyhnuly ani metodice poskytování úvěrů a řízení úvěrových rizik.

První kapitola **Obecná charakteristika bankovních úvěrů a jejich struktura** je věnována objasnění hlavních ekonomických funkcí bank a jejich úvěrové politiky. Dále se zabývá klasifikací úvěrů a základními formami bankovních úvěrů.

Druhá kapitola **Fáze úvěrového postupu** vysvětluje mechanismus poskytování a splácení úvěrů, včetně jejich posuzování a analýzy rizik úvěrových obchodů.

Objasňuje také konstrukci úrokové sazby a kontrolu dodržování podmínek úvěrové smlouvy. Obsahem je také přístup bank k problematickým úvěrům, jakým způsobem předcházet jejich vzniku a jak minimalizovat případné ztráty úvěrující banky.

Třetí kapitola **Podnikové investiční úvěry** je věnována popisu zdrojů financování investic, specifik investičního úvěru, včetně zvláštností investičních úvěrů podle jejich účelu.

Kapitola čtvrtá **Rizika při poskytování úvěrů** a kapitola pátá **Zajišťování rizika úvěrových obchodů** tvoří vlastní jádro celé diplomové práce. Popisuje rizika bankovní-úvěrových obchodů, jejich zajišťování a minimalizace z hlediska banky jakožto podnikatelského subjektu. Nedílnou částí celé této problematiky je podrobný popis všech způsobů a nástrojů, kterými lze v rámci platných právních předpisů úvěrové obchody zajistit a zvýšit tak pravděpodobnost návratnosti poskytnutých finančních prostředků.

Celá práce by nebyla úplná bez **Aplikace úvěrového postupu a hodnocení úvěrových rizik u vybraného konkrétního klienta**. Tato aplikace je obsahem šesté kapitoly a názorně vysvětluje celý úvěrový proces na příkladě skutečného obchodního případu.

Při získávání podkladů a cenných informací jsem spolupracoval s úvěrovým oddělením a analytickým útvarem banky. Tato aplikace je dále doplněna několika přílohami, jako například úvěrovou smlouvou, které jsou přímo vytvořeny pro tento konkrétní případ.

Při tvorbě této práce jsem se po celou dobu potýkal s problémem, jak z nepřeberného množství materiálů a podkladů vybrat to podstatné a důležité. Způsobů, jak tuto problematiku zpracovat je mnoho. V každém případě je to však problematika nesmírně zajímavá a pro ekonoma i praktická a komplexní. Vyžaduje totiž znalost nejenom samotného bankovníctví a úvěrových postupů ale i podnikové ekonomiky, financí, legislativy a mnoha dalších oborů.

1. Obecná charakteristika bankovních úvěrů a jejich struktura

Komerční banky a finanční trhy

Komerční banky představují jednoho z nejvýznamnějšího finančních zprostředkovatelů na finančních trzích. Lze je definovat jako peněžní instituce, jejichž základním předmětem podnikatelské činnosti je přijímání vkladů od veřejnosti a poskytování úvěrů.

Pojem **úvěr** – znamená zapůjčení finančního kapitálu, tedy přenechání hospodářského práva disponovat kapitálem proti závazku později vrátit zapůjčený kapitál majiteli a vyplatit mu odměnu za zapůjčení – úrok.

1.1.1 Hlavní funkce bank

Banky plní celou řadu různých funkcí. Za standardní funkce lze označit následující:

Rozdělovací funkce (finanční zprostředkování)

Banky přerozdělují dočasně volné peněžní prostředky od těch subjektů, které jich mají dočasný přebytek, ve prospěch subjektů, které jich mají dočasný nedostatek. Jde vlastně o obchod s přebytky finančních prostředků jak mezi bankou a klientem, tak na mezibankovním trhu. Shromažďování a poskytování peněžních prostředků se děje na principu návratnosti. Vzhledem k tomu, že komerční banky fungují na podnikatelském principu, řídí se kritériem zisku. Velkou úlohu hraje také kritérium minimalizace rizika. Banky tak spoluvytvářejí národohospodářské proporce a jejich rozdělovací funkce má národohospodářský rozměr.

Provádění bezhotovostního platebního styku

Tím, že banky vedou účty pro velký počet svých klientů, provádějí jejich vzájemné platby účetním převodem bez potřeby převodu bezhotovostních peněz.

Kvalitní a bezpečný platební styk je jednou ze základních podmínek zdravého vývoje ekonomiky.

Emisní funkce

Je to schopnost banky vydávat vlastní hotovostní či bezhotovostní peníze. Jedinou institucí ve státě, která může emitovat hotovostní peníze je Česká národní banka. Mají formu bankovek centrální banky. Emisní funkce hotovostních peněz je předmětem regulace, aby nedošlo přehlcení oběhu peněz v národním hospodářství a jejich následného znehodnocování.

Důležitou funkcí komerčních bank je emise bezhotovostních peněz formou multiplikace depozit. Tyto bezhotovostní peníze se do oběhu dostávají především při poskytování úvěrů v podobě zápisů na bankovních účtech.

1.1.2 Úvěrová politika bank

„Každá banka má svou úvěrovou politiku, tj. soubor zásad a metod, které se uplatňují při poskytování úvěrů. Úvěrová politika banky tak pomáhá při rozhodování o poskytnutí či neposkytnutí úvěru“¹.

Úvěrová politika vychází z pravidel předepsaných centrální bankou, jejichž cílem je zajistit průběh úvěrového obchodu v souladu se základními zásadami podnikání bank. Při koncipování svojí úvěrové politiky vycházejí banky ze dvou hlavních zásad. Je to zásada návratnosti úvěru, tedy schopnost dlužníka splatit úvěr ve sjednané lhůtě a zásada výnosnosti úvěru, která má souvislost s výší úrokového výnosu.

Zásada návratnosti úvěru

Nejdůležitějším kritériem při rozhodování zda banka klientovi úvěr poskytne, je míra pravděpodobnosti, zda úvěr bude splacen řádně a včas. Úvěrové riziko spočívá v tom, klient nesplatí bance poskytnutý úvěr a neuhradí smluvený úrok, nebo tak neučiní ve sjednané lhůtě. Bance potom vzniká finanční ztráta. Obecně platí, že

¹ Sekerka, B., Bankovnictví. Univerzita Pardubice 2005, s. 14

úvěrové riziko vzrůstá úměrně se zvyšováním lhůty splatnosti úvěru. Dlouhodobé úvěry jsou více rizikové než krátkodobé.

Příčiny úvěrového rizika mohou vyplývat přímo z vlastních rozhodnutí banky (interní příčiny) nebo vývojem celého ekonomického a politického prostředí (externí příčiny). K minimalizaci těchto rizik, nebo alespoň k jejich omezení jejich negativních důsledků používají banky různá opatření, postupy a prostředky, která jsou koncipována a prosazována v rámci úvěrové politiky a která jsou spojena s celým úvěrovým procesem. Jde o zajištění úvěrů, jejichž cílem je zajistit, aby v důsledku finančních ztrát z úvěrových operací nebyla ohrožena samotná existence banky. Jde především o limity úvěrů a tvorbu zdrojů určených ke krytí úvěrového rizika.

Limity úvěrů rozdělují úvěrová aktiva mezi jednotlivé dlužnické sektory a podniky. Jejich smyslem je diverzifikovat riziko. Jejich vytváření v ČR vychází z opatření ČNB o úvěrové angažovanosti bank, které bankám stanovují limity úvěrů které je možné poskytnout jednomu klientu (max. 25% vlastního kapitálu banky) a skupině navzájem propojených klientů (max. 80% vlastního kapitálu banky). Mimo to si banky obvykle stanovují vlastní systémy limitování úvěrů, např. podle odvětvové klasifikace ekonomických činností (jeho smyslem je rozložit úvěrové portfolio s ohledem na rizikovost jednotlivých odvětví a oborů), nebo častěji na limitování na základě ratingu klientů.

Ke krytí možných finančních ztrát plynoucích z úvěrových rizik vytvářejí banky **zdroje**, které jim umožní odepsat nedobytné pohledávky. Tyto zdroje mohou mít tyto formy:

- opravné položky,
- rezervy (minimální výši povinných rezerv stanovuje ČNB),
- rezervní fond.

Zásada výnosnosti úvěru

Jde o realizaci zisku. Základem zisku jsou výnosy, v tomto případě úroky. Úrok bývá vyjádřen úrokovou sazbou, tedy v procentech částky za definované období. Úrokový výnos je pak přímo úměrný výši zapůjčené částky, době její splatnosti a úrokové sazbě. Vlivem konkurenčního boje a tlaku na snižování úrovně úrokových sazeb narůstá postupně podíl výnosů bank z poplatků a provizí.

Úrokové sazby jsou ovlivněny především těmito faktory:

- ✚ právním prostředím – je nutné respektovat právní předpisy (např. ČNB může obchodním bankám limitovat výši úrokových sazeb),
- ✚ všeobecnými ekonomickými podmínkami – hospodářský růst, výše inflace...,
- ✚ konkurencí – pro udržení zákazníků je nutné sledovat úrokové sazby ostatních bank,
- ✚ charakterem konkrétního klienta a úvěrového případu – míra rizika,
- ✚ výší nákladů banky,
- ✚ obchodní strategií a finanční pozicí banky.

Druhy úvěrů

Bankovní úvěry lze členit z různých hledisek. Různé kategorie úvěrů umožňují bankám posuzovat jednotlivé rysy úvěrů, stanovení podmínek jejich poskytování, určení úrokových sazeb a zajištění jejich odpovídajícího finančního krytí.

„Jednotlivé přístupy k členění úvěrů se liší tím, která považují za primární a která naopak za doplňující. V tomto směru jsou patrné rozdíly mezi jednotlivými zeměmi, vyplývající z rozdílných zvyklostí a účetních předpisů, ale existují rozdíly i mezi jednotlivými bankami“¹.

Kategorie úvěrů podle jednotlivých hledisek:

Podle doby splatnosti:

- krátkodobé úvěry (do 1 roku),
- střednědobé úvěry (1 – 4 roků),
- dlouhodobé úvěry (nad 4 roky).

Podle právního postavení příjemce úvěru (subjektu):

- úvěry podnikatelským subjektům (právnícké a fyzické osoby),

¹ Dvořák, P., Bankovnictví. Praha: VŠE, 1998, s. 107

- úvěry soukromým fyzickým osobám a domácnostem,
- úvěry veřejnoprávními institucím a státem,
- úvěry zahraničním subjektům.

Podle zajištění:

- úvěry kryté osobním zajištěním,
- úvěry kryté věcným zajištěním,
- nekryté úvěry (bianko).

Podle účelu (objektu):

- investiční úvěry,
- spotřební úvěry,
- hypoteční úvěry,
- provozní úvěry, včetně eskontních,
- sezónní úvěry,
- překlenovací úvěry,
- importní úvěry,
- exportní úvěry.

Podle měny:

- korunové účty,
- devizové úvěry.

Podle metody úvěrování:

- na základě stavu objektu úvěru (jednorázové poskytnutí),
- kontokorentní (variabilní čerpání),
- revolvingové (opakované poskytnutí úvěru).

Podle způsobu poskytnutí:

- najednou v jedné částce,

- postupně ve více částkách,
- variabilně (kontokorent, revolvingový úvěr).

Podle poskytovatele:

- bankovní úvěry,
- konsorciální úvěry,
- dodavatelské úvěry (z obchodního styku),
- veřejné úvěry (státní úvěry).

Podle odvětví činnosti příjemce úvěru:

- úvěry průmyslu,
- úvěry stavebnictví,
- úvěry zemědělství,
- úvěry vnitřnímu obchodu,
- úvěry zahraničnímu obchodu apod.

Druhy úvěrů¹

Bankovní krátkodobé úvěry a půjčky

- Kontokorentní úvěr
- Směnečné úvěry
 - Směnka
 - Směnečný eskontní úvěr
 - Negociační úvěr
 - Akceptační úvěr
 - Ramboursní úvěr
- Ručitelský a avalský úvěr
- Lombardní a účelové půjčky
- Spotřební úvěry

¹ Polidar, V.: **Management bank a bankovních obchodů**. Praha: Ekopress 1999, s. 117-193

Bankovní střednědobé a dlouhodobé úvěry

- ◆ Emisní půjčka
- ◆ Úvěrový úpis
- ◆ Sanační úvěr
- ◆ Hypotekární úvěr
- ◆ Střednědobé a dlouhodobé spotřební úvěry
- ◆ Investiční úvěr
- ◆ atd.

2. Fáze úvěrového postupu

Postup vedoucí k uzavření úvěrového obchodu, pro který se vžil název úvěrový proces, je poměrně složitou procedurou. Vyjadřuje vývoj každého jednotlivého úvěrového případu a lze jej rozčlenit do etap:

Obrázek 1: Zjednodušené schéma průběhu úvěrového obchodu

Tento postup je standardní pro segment menších klientů (small business). V současné době se však díky konkurenčnímu prostředí uplatňuje trend individuálního přístupu k velkým a významným klientům. Tzn. že nejdříve se provádí analýza úvěruschopnosti, stanoví se roční rámec financování klienta. Teprve potom dochází k případnému zpracování žádosti o úvěr. Úvěrový obchod má tedy formu nabídky ze strany banky.

Pro zjednodušení uvádím úvěrový proces ve čtyřech hlavních etapách a to:

- žádost o úvěr
- poskytnutí úvěru
- kontrola dodržování podmínek úvěrové smlouvy
- ukončení úvěrového vztahu

V současné době je dnes ze strany bank samozřejmostí individuální přístup k velkým a středním podnikům. Silná konkurence však vede k boji o drobné klienty. Velcí a střední klienti si dnes již běžně vybírají z nabídky více bank a „licitují“ o úrokových sazbách, poplatcích a podmínkách. V zájmu získání a udržení klienta je proto v segmentu středních a velkých firem úvěr často i na hranici ziskovosti, což je však vyváжено výnosy indikovanými daným klientem z ostatních služeb poskytovaných bankou (platební styk apod.) Různé banky jsou v této oblasti sledování přínosů jednotlivých klientů na různé úrovni.

Nabídka na úvěr má proto často komplexní podobu – nabízeny jsou i ostatní produkty „šité na míru“ klientovi a jeho činnosti – vedle úvěrů i bankovní záruky, dokumentární akreditivy, v rámci spolupráce se subjekty dané finanční skupiny i leasingy nebo produkty pro management a zaměstnance firmy.

Žádost o úvěr

První kontakt mezi klientem a bankou má zpravidla podobu úvodní schůzky, kde si obě strany vyjasňují svoje cíle, potřeby a podmínky. Předmětem jednání bývá zpravidla účel a druh úvěru, jeho výše, předpokládané čerpání a splácení úvěru a nabízené, resp. požadované úvěrové záruky. Výsledkem kladného jednání je podání

oficiální písemné žádosti klienta o poskytnutí úvěru. **Žádost**¹ sestavuje klient podle požadavků příslušné banky. Zpravidla se tak děje na bankou vytvořeném strukturovaném formuláři, kde musí být uvedeny **nezbytné náležitosti**, kterými jsou zejména:

- základní identifikace klienta (jméno/název, adresa/sídlo, rodné číslo/IČO),
- údaje o právních, majetkových, hospodářských a finančních poměrech klienta,
- druh, výše a účel požadovaného úvěru,
- termíny a způsob čerpání a splácení úvěru,
- způsob zajištění úvěru,
- údaje o čerpaných úvěrech a obchodních spojeních k jiným bankám, a další.

Banky mohou požadovat u různých druhů úvěrů i další podklady. Počet a druh příloh, které jsou k této žádosti přiloženy, jsou rovněž závislé na druhu a účelu úvěru.

Jako **přílohy žádosti o úvěr** pro podnikatelské úvěry se standardně používají:

- doklady o právní existenci žadatele,
- účetní výkazy (rozvaha, výkaz zisků a ztrát, výkaz cash - flow), aktuální + 2-3 roky nazpět,
- podnikatelský záměr,
- výhled finančně – hospodářské situace, tj. předpokládaný vývoj položek účetních výkazů v průběhu trvání úvěrového vztahu, (zejména u investičních úvěrů se středně a dlouhodobým horizontem splácení),
- doklady vztahující se k zajištění úvěru.

Podnikatelský záměr je dokument, který objektivně popisuje podnikatelský subjekt, charakterizuje firmu, předmět podnikání a způsob využití požadovaného úvěru. Obsahuje základní organizační a provozní informace a informace o konkurenci, dodavatelsko – odběratelských vztazích a marketingovém plánu.

¹ Příklad žádosti o úvěr je uveden v příloze č. 2

„Díky objektivnímu pohledu na společnost je možné odhalit silné a slabé stránky, vytipovat potřeby, který by jinak mohly být přehlédnuty, včas zjistit slibné obchodní příležitosti a najít nevhodnější cesty k určeným cílům“¹

Poskytnutí úvěru

Žádost o poskytnutí úvěru včetně nezbytných příloh je podkladem pro úvěrovou analýzu klienta, pro vytvoření smlouvy o úvěru, sjednání úvěrových zajišťovacích prostředků a stanovení úrovně úrokové sazby.

Úvěrová analýza (prověrka bonity klienta)

Jedním z důležitých aspektů rozhodujících o úspěšnosti úvěrového obchodu je objektivní posouzení úvěrovatelnosti potenciálního klienta. Posuzuje se jak **úvěruhodnost** (důvěryhodnost), tak **úvěruschopnost** (bonita), které určují jednak právní a osobní způsobilost a jednak ekonomickou způsobilost k poskytnutí úvěru. Banka zkoumá, zda a za jakých podmínek může požadovaný úvěr poskytnout, řeší se otázka zajištění úvěru, dochází k přezkoušení a následně převzetí úvěrových záruk. Jednotlivé části analýzy jsou upraveny interními předpisy bank. Jednotlivé banky mají svoje vlastní postupy a nástroje. Odlišnosti jsou však pouze minimální a základní princip úvěrových analýz je v podstatě totožný. Rozsah úvěrové analýzy je určován typem, složitostí a výší navrhovaného úvěrového obchodu.

Právní způsobilost

zde klient prokazuje splnění právních předpokladů k uzavření smlouvy a převzetí úvěrového závazku. Jsou ověřovány především z následujících dokladů:

- výpis z obchodního rejstříku
- živnostenský list
- zakladatelská smlouva
- občanský průkaz (od osoby jednající s bankou)

¹ Pavelka, F.;Bardová, D.;Opltová, R. Úvěrové obchody. Bankovní institut vysoká škola, a.s. 2001, s. 137

Banka také vyžaduje a vyhodnocuje informace týkající se právní úpravy majetkových vztahů a poměrů klienta, především s ohledem na to, kdo a jakým způsobem ručí za závazky firmy. Tyto informace jsou důležité pro splacení úvěru při eventuálním úpadku firmy.

Osobní důvěryhodnost klienta

Banka shromažďuje o klientovi řadu informací z vlastních i externích zdrojů, na základě kterých vyhodnocuje důvěryhodnost klienta jako obchodního partnera. Hodnocení vyplývá z pozitivních či negativních zkušeností banky se zákazníkem. Při výměně informací spolu banky často spolupracují a vyměňují si informace o klientech včetně objemu jejich zadluženosti. Cílem je v maximální možné míře eliminovat riziko, že klient získá od více bank několik menších úvěrů, které ve svém souhrnu přesáhnou mez, kdy je úvěr schopen splácet.

K důležitým informacím o důvěryhodnosti klienta patří:

- dosavadní zkušenosti banky s klientem,
- dostatečný zůstatek na běžném účtu v období, kdy klient nežádá o úvěr,
- přesné a včasné plnění smluvních a platebních závazků,
- daňová a platební morálka,
- závěry účetních prověrek,
- tradice a image firmy,
- stabilita finančního hospodaření,
- osobní znalost osob ve vedení firmy,
- uspořádání vlastnických vztahů,
- majetkové podíly klienta v jiných společnostech,
- informace o angažovanosti a chování klienta v jiných bankách (centrální registr úvěrů) apod.

Analýza ekonomické způsobilosti (finanční analýza, posouzení hospodářské situace)

„Analýza úvěrové způsobilosti je součástí projednávání každé žádosti o úvěr a

předchází poskytnutí úvěru. Jejím účelem je komplexně zhodnotit rizika banky se spojené se vznikem a trváním úvěrového vztahu s klientem“¹.

Klíčovou částí úvěrové analýzy je prověření finanční situace žadatele o úvěr. Cílem je posoudit a analyzovat historii a současnou hospodářskou situaci žadatele, její předpokládaný budoucí vývoj a vyhodnotit předpoklady pro splacení úvěru včetně úroků. Úvěrový pracovník analyzuje a vyhodnocuje informace poskytnuté klientem a konfrontuje je s vlastními informacemi a zkušenostmi, včetně informací z daného oboru činnosti. Rozhodující jsou především informace obsažené v aktuálních účetních výkazech firmy, v podnikatelském záměru a finančním projektu.

Posouzení hospodářské situace klienta je zaměřeno především na:

- ✚ posouzení finanční a majetkové struktury podniku
- ✚ analýzu vnějšího prostředí, ve kterém klient podniká,
- ✚ charakter a vývojové trendy odvětví, ve kterém firma působí,
- ✚ tržní postavení a podíl na trhu, posouzení cen a kvality; konkurenceschopnost,
- ✚ zajištěnost diverzifikace odbytu a služeb vč. exportu,
- ✚ zajištění dodavatelských a odběratelských vztahů,
- ✚ riziko země, kde klient vyvíjí svoji činnost, resp. kde je exportně či importně závislý,
- ✚ kvalita investičního majetku a jeho opotřebení, počet a umístění nemovitostí,
- ✚ posouzení kvality managementu a organizace firmy,
- ✚ cíle společnosti a strategie realizace těchto cílů,
- ✚ úroveň informačních technologií,
- ✚ likvidita akcií na kapitálovém trhu, apod.

Finanční analýza² je rozhodujícím prvkem prověrky bonity klienta. Zabývá se strukturou aktiv, kvalitou a intenzitou jejich využívání, způsobem jejich financování,

¹ Sekerka, B., Bankovníctví. Univerzita Pardubice 2005, s. 37

² Sekerka, B., Bankovníctví. Univerzita Pardubice 2005, s. 38

ziskovostí firmy, její solventností, likviditou apod. Využívají se též ukazatele konstruované na základě minulé situace ve firmě. Z těchto údajů se získávají základní trendy ve vývoji podniku a konfrontují se s hodnotami prognózovanými ve finančním projektu a hodnotami typickými pro dané odvětví.

Je založena na zkoumání poměrových ukazatelů z údajů získaných ze **základních účetních výkazů**, jimiž jsou:

- rozvaha,
- výkaz zisků a ztrát (výsledovka),
- výkaz peněžních toků (výkaz cash flow).

Zatímco **rozvaha** ukazuje stav aktiv a pasiv společnosti ze statického hlediska k počátku a konci sledovaného období, **výsledovka** a **cash flow** ukazují dynamiku pohybu majetku a finančních zdrojů ve vazbě na proces výroby a poskytování služeb. Výsledek činností zachycených ve výsledovce a cash flow se promítá do změny aktiv a pasiv.

Finanční analýza zahrnuje tyto oblasti:

Analýza rentability (ziskovosti, výnosnosti) – charakterizuje ziskovost firmy. Je definována jako poměr zisku a různě vymezeného vloženého kapitálu. Vypovídá o tom, jak velký zisk připadá na jednotku vloženého kapitálu. Poskytuje obraz o kombinovaném vlivu likvidity, aktivity a zadluženosti na celkový výsledek hospodaření podniku.

Analýza likvidity – vychází z analýzy struktury bilance firmy. Porovnává vybraná aktiva (dle stupně jejich vázanosti) a vybrané závazky (dle lhůty jejich splatnosti). Vyjadřuje schopnost řádně a včas plnit své finanční závazky. Vyjadřuje, zda firma bude či nebude mít v budoucnu potíže s úhradou svých závazků včetně úvěrů.

Analýza zadluženosti (dluhové kapacity) – zaměřuje se na míru financování podniku z cizích zdrojů a míru zatížení podniku úrokovými platbami. Poměří se výše celkových dluhů (cizí kapitál, úroky) s celkovým kapitálem nebo s výší vyprodukovaných zdrojů splácení (zisk nebo cash flow).

Analýza aktivity – „vyjadřují efektivnost využívání jednotlivých aktiv“¹ k vytváření tržeb (doba obratu, rychlost obratu apod.). Pro úvěrující banku je tento ukazatel důležitý z hlediska odhadu návratnosti zapůjčených prostředků v předpokládaném časovém horizontu.

Analýza tržní hodnoty – ukazuje, jak je trhem (investory, burzou) hodnocena činnost společnosti v minulosti a její výhled do budoucnosti. Pro banku má podpůrný význam.

Návrh na poskytnutí úvěru

Výsledkem úvěrové analýzy klienta je vypracování návrhu na poskytnutí úvěru. První část úvěrového návrhu má obvykle popisný charakter, který se týká popisu celé transakce a osoby klienta., druhá část obsahuje hodnocení rizik.

Popisná část

Navrhovaná transakce je v úvěrovém návrhu charakterizována základními informacemi jako je druh navrhovaného úvěru, částka, měna, splatnost, způsob čerpání úvěru, způsob splácení úvěru, úroková sazba, poplatky, zajištění úvěru apod.

Pro stanovení těchto parametrů je důležitý účel použití úvěru a způsob čerpání úvěru. Dále je specifikace určována důvěryhodností klienta, kvalitou zajištění úvěru, možností kontroly klienta a charakterem úvěrové politiky příslušné banky.

Úroková sazba může být stanovena jako fixní či pohyblivá. Pokud jde o fixní sazbu, úvěrový návrh obsahuje její výši. U pohyblivé sazby je zde uveden způsob jejího stanovení.

Úvěrový návrh též obsahuje přehled všech **poplatků**, které budou placeny (poplatek z nečerpané části úvěru, poplatek za spravování účtu, úhrada za ocenění zajišťovacích prostředků apod.). Výše stanovených poplatků je determinována obchodní politikou banky, vyjednávací silou obou stran a konkurenční pozicí banky.

Dále je zde uveden popis požadovaného **zajištění úvěru**. Je zde uveden jednak výčet forem zajištění a také jejich současné i budoucí ocenění a způsob uplatnění

¹ Pavelka, F.;Bardová, D.;Opltová, R. Úvěrové obchody. Bankovní institut vysoká škola, a.s. 2001, s. 129.

těchto zajištění (např. zástavní smlouva, smlouva o postoupení pohledávek apod.). Realizací zajišťovacích prostředků může banka získat sekundární zdroje. Cílem banky při své úvěrové angažovanosti však není získávat půjčené peníze realizací záruk, především z primárních zdrojů, tj. z hospodářské činnosti dlužníka.

Hodnocení rizik

Při posuzování úvěru přebírá banka rizika s klientem spojené. Tato rizika lze rozdělit na interní a externí:

***Interní rizika** jsou spojena s nesprávnými rozhodnutími vedení společnosti, nedostatečnému vývoji a inovacím, poklesem kvality výrobků či služeb, technickými problémy při výrobě apod.*

***Externí rizika** vycházejí ze změn na trhu klienta, vstupem nové konkurence na trh, změnami legislativy apod.*

Výsledkem hodnocení rizika je stanovisko, zda je úvěr možné poskytnout či ne, zda je míra rizika pro banku akceptovatelná. Podle míry rizika je stanovena výše úroku a požadavky na zajištění úvěru.

Součástí úvěrového návrhu jsou i údaje, které identifikují osobu či útvar zpracovatele a předkladatele návrhu a útvaru, který úvěrový návrh schvaluje.

Proces schvalování úvěrového obchodu

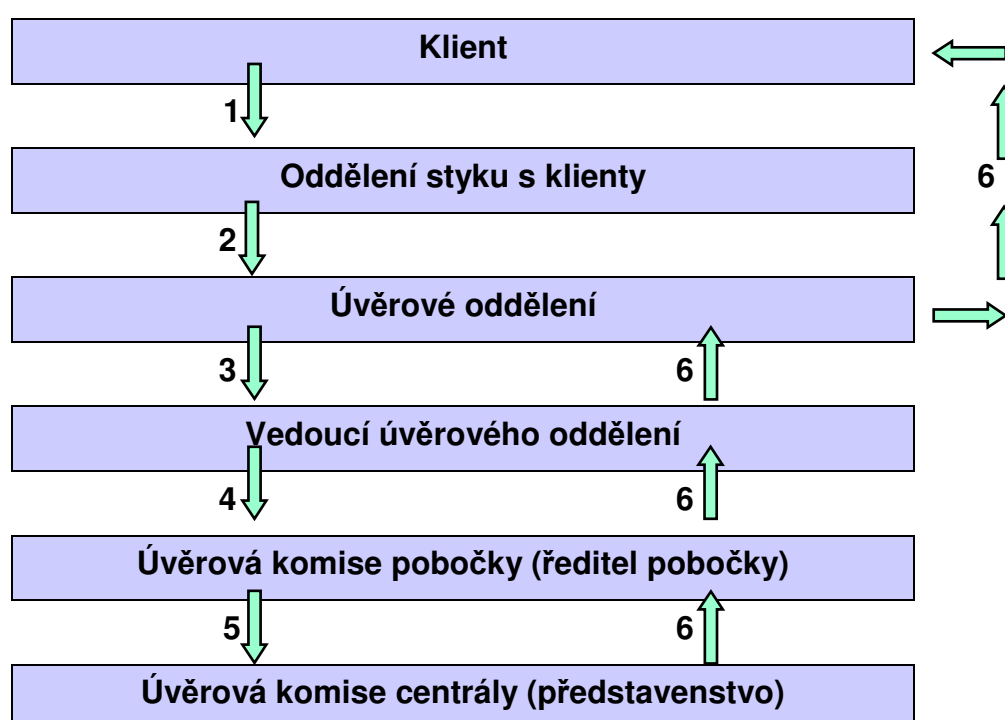
Zpracovaný a vyhodnocený úvěrový návrh musí být schválen kompetentními pracovníky či útvary banky. Interními předpisy upravuje každá banka postupy při schvalování úvěrových návrhů a vymezuje pravomoci jednotlivých a útvarů banky. V bankovní praxi existují dva základní způsoby schvalování úvěrových návrhů:

- **Schvalování jednotlivými pověřenými pracovníky.** Výhodou je vyšší rychlost schvalovacího procesu a přímá zodpovědnost za provedené rozhodnutí. Nevýhodou je vyšší riziko omylu a nebezpečí prosazování osobních zájmů.
- **Schválení úvěrovými komisemi,** nebo specializovanými útvary pro hodnocení rizik. Předností je vyšší kvalita posouzení a kontroly úvěrových návrhů a nižší možnost prosazování osobních zájmů. Nevýhodou může být

nižší pocit zodpovědnosti pracovníků, zpomalení schvalovací procedury a nebezpečí formálního přístupu.

Každý z uvedených má své přednosti a nevýhody. Současným trendem je schvalování jednotlivými pověřenými pracovníky (vedoucí úvěrového oddělení, ředitel pobočky, ředitel krajské pobočky) v závislosti na svěřené kompetenci, přičemž se tito pracovníci musí řídit analýzami zpracovanými odbornými útvary banky. Největší úvěry schvaluje představenstvo banky.

Obrázek 2: Zjednodušené schéma toku informací při schvalování úvěru

Pozn.: Mezi pobočkou a centrálou (představenstvem) jsou ještě další stupně – schvalovací pravomoc je tím vyšší, čím vyšší je míra rizika.

1/ Klient předává zpracovaný podnikatelský záměr, žádost o poskytnutí úvěru a příslušné dokumenty bance – oddělení styku s klienty.

2/ Oddělení styku s klienty kontroluje formální náležitosti dodaných podkladů předává je dále úvěrovému oddělení.

3/ V úvěrovém oddělení je vypracován úvěrový návrh, vyhodnocen a předán vedoucímu oddělení s doporučeným rozhodnutím.

4/ Vedoucí úvěrového oddělení se k návrhu vyjádří a předloží jej k projednání úvěrové komisi pobočky.

5/ Návrh je dále, ve vybraných případech s větší mírou rizika, předložen úvěrové komisi centrály, kde dochází k definitivnímu rozhodnutí o úvěru.

6/ Rozhodnutí o úvěru je zpětně sděleno přes útvary pobočky klientovi. V případě schválení úvěrového návrhu následuje vypracování a podpis úvěrové smlouvy.

Úvěrová smlouva¹

Na základě návrhu na poskytnutí úvěru, vypracovaného úvěrovým pracovníkem a po jeho schválení úvěrovou komisí uzavře banka s klientem Smlouvu o poskytnutí úvěru².

Věřitel se v úvěrové smlouvě zavazuje, že poskytne na požádání dlužníka v jeho prospěch, ve stanovené době či bez zbytečného odkladu peněžní prostředky ve sjednané výši. Dlužník se zavazuje poskytnuté peněžní prostředky vrátit a zaplatit úroky.

Úvěrová smlouva je upravena Obchodním zákoníkem a je pro ni předepsána písemná forma. Každá případná změna podmínek úvěrové smlouvy musí mít formu písemného dodatku. Smlouva se uzavírá na speciálních bankovních formulářích, přičemž **podstatné náležitosti** smlouvy jsou:

- identifikace smluvních stran,
- výše úvěru,
- účel úvěru,
- způsob a termín čerpání úvěru,
- úroková sazba,
- číslo úvěrové účtu,
- termíny splácení úvěru a úroků (splátkový kalendář),
- způsob úhrady splátek,

¹ Podrobněji viz: Dvořák, P., Bankovnictví. Praha: VŠE, 1998, s. 110

² Příklad smlouvy je uveden v příloze č. 3

- způsob zajištění úvěru,
- specifické podmínky a ujednání,
- sankční podmínky pro případ neplnění podmínek úvěrové smlouvy.

Součástí úvěrové smlouvy jsou také další dokumenty, které jsou jejími přílohami:

- všeobecné obchodní podmínky banky,
- sazebník cen a odměn,
- smlouvy týkající se úvěrových zajištění.

Způsoby splácení úvěrů¹

Při splácení úvěrů přichází v úvahu některá z následujících variant:

- **Splacení jednorázové** – je využíváno především v případech, kdy je úvěrovaný objekt určen k prodeji, nebo kdy je doba realizace hodnoty úvěrovaného objektu krátkodobá. Patří sem všechny úvěry oběhového charakteru (např. úvěry na pohledávky do lhůty splatnosti, úvěry na hotové výrobky), většina úvěrů krátkodobého charakteru, některé úvěry kapitálového charakteru (např. investiční úvěry sloužící k výrobě investičních celků k prodeji).
- **Splacení postupné** – je využíván zejména tehdy, když k realizaci hodnoty úvěrovaného objektu dochází postupně v delším období a úvěr proto musí mít delší dobu splatnosti. Lze jej uskutečňovat jako splácení **pravidelné** (periodické) nebo **nepravidelné**.
 - **Nepravidelné splácení** je výhodné pro dlužníka, dává mu možnost přizpůsobovat splátky úvěru vlastním možnostem odpovídajícím výrobnímu cyklu nebo sezónnímu charakteru výroby.
 - **Pravidelné splácení** vytváří tlak na dlužníka, na jeho řádné finanční hospodaření, a bance dává do ruky nástroj, aby v případě odchylky od

¹Pavelka, F.;Bardová, D.;Opltová, R. Úvěrové obchody. Bankovní institut vysoká škola, a.s. 2001, s. 89.

dohodnutého režimu splácení ihned zahájila jednání a přijímala opatření k nápravě situace.

V praxi jsou používány tři základní způsoby pravidelného splácení:

- degresivní
- lineární (anuitní)
- progresivní

příklad 1:

Tabulka 1: Splátkový kalendář pro systém degresivních splátek

Rok	Výše úvěru na počátku roku	Úrok 10%	Úmor	Splátka	Úvěr na konci roku
1	100 000	10 000	25 000	35 000	75 000
2	75 000	7 500	25 000	32 500	50 000
3	50 000	5 000	25 000	30 000	25 000
4	25 000	2 500	25 000	27 500	0

Úmor je stanoven pevnou částkou, úrok je vypočten jako násobek dosud nesplacené jistiny a úrokové sazby.

příklad 2:

Tabulka 2: Splátkový kalendář pro lineární (anuitní) systém¹

Rok	Výše úvěru na počátku roku	Úrok 10%	Úmor	Splátka	Úvěr na konci roku
1	100 000	10 000	21 547	31 547	78 453
2	78 453	7 845	23 702	31 547	54 751
3	54 751	5 475	26 072	31 547	28 679
4	28 675	2 868	28 679	31 547	0

¹ Pavelka, F.;Bardová, D.;Opltová, R. Úvěrové obchody. Bankovní institut vysoká škola, a.s. 2001, s. 91.

Úvěr je splácen v pravidelných splátkách (anuitách), které mají po celou dobu splácení úvěru stejnou výši. Mění se pouze jejich struktura z hlediska podílu úmoru a úroku.

Poznámka: v některých bankách se anuitní splácení považuje spíše za nepravidelné, jako lineární se označuje model pravidelných stejně vysokých splátek jistin a k tomu pravidelně účtovaných úroků ze zůstatku úvěru (úroky pak mají degresivní charakter).

Způsoby stanovení úročení úvěrů¹

Úroková sazba může být stanovena následujícími způsoby:

Fixní (pevná) úroková sazba – je stanovena fixně po celou dobu trvání úvěrového vztahu.

Pohyblivá úroková sazba – její výše se mění během splatnosti úvěru. Způsob změn úrokových sazeb může mít tyto formy:

- **Floating rate** – při uzavření úvěrové smlouvy nejsou předem dány termíny přizpůsobování úrokové sazby úvěru, ale sazba se mění v závislosti na změnách základní sazby banky, diskontní sazby ČNB apod.
- **Variable rate** – jde o vazbu na referenční (v KB toto označujeme jako indikativní sazba) úrokovou sazbu. Úroková sazba z úvěru se mění v pravidelných intervalech a přizpůsobuje se výši referenční sazby platné na počátku sjednaného intervalu. Těmito referenčními sazbami jsou obvykle tržní úrokové sazby typu LIBOR, PRIBOR, FIBOR apod.
- úroková sazba může být také fixována na předem určené časové období (1,2 roky)

¹ Revenda, Z. a kol., Peněžní ekonomie a bankovnictví, Praha.: Management Press, 2000

Standardní úroková sazba v sobě zahrnuje tři složky:

- **inflační** – pokrývá ztráty věřitele vyplývající z inflačního vývoje a znehodnocování peněz v důsledku růstu cen,
- **nákladová** – pokrývá náklady věřitele spojené s opatřováním zdrojů a s jeho vlastním provozem (úroková marže),
- **riziková** – pokrývá možné ztráty z případného neúspěchu úvěrového obchodu.

Kontrola dodržování podmínek úvěrové smlouvy

Kontrola dodržování podmínek úvěrové smlouvy se provádí jak před čerpáním úvěru, tak po celou dobu úvěrového vztahu. Před uvolněním finančních prostředků se provede kontrola dodaných dokumentů (výpisy z katastru nemovitostí, záruky ČMZRB apod.), zda jsou splněny podmínky pro čerpání.

Po celou dobu trvání úvěrového vztahu provádí banka průběžnou kontrolu finančního hospodaření klienta a sleduje dodržování podmínek úvěrové smlouvy. Monitoruje také vývoj platebního styku klienta u dané banky. O provedených kontrolách se vedou písemné záznamy.

Cílem bankovní kontroly je identifikovat včas problematické úvěrové případy, tedy situace, kdy se dosud standardně probíhající úvěrové případy proměňují na úvěry, u nichž je řádné a včasné splnění dlužníkovy závazku ohroženo a mít tak možnost na tuto situaci včas a přiměřeným způsobem reagovat, aby bylo možné situaci normalizovat a zabezpečit návratnost úvěru.

Banka věnuje pozornost především:

- zda nedochází ke zhoršování finanční a obchodní situace klienta,
- zda je úvěr využíván pro sjednaný účel,
- splácení jistiny a úroků v termínech splatnosti,
- zda se nesnižuje reálná hodnota úvěrových záruk,
- plnění dalších podmínek stanovených bankou.

Ukončení úvěrového vztahu

Po zaplacení poslední splátky úvěru a úroků a úhradě stanovených poplatků z účtu klienta, provede banka uvolnění zástav vydáním **kvitance** (potvrzení o splacení úvěru) která je zaslána:

- v případě že jde o zástavu nemovitosti příslušnému katastrálnímu úřadu,
- v případě zástavy **věci movité** správci rejstříku movitých zástav,
- v případě **vinkulace vkladu** příslušné bance,
- v případě **vinkulace pojistného plnění** příslušné pojišťovně,
- v případě **ručení** (ať již bankovní záruka nebo ručení 3. osobou) ručiteli.

Pokud byla klientem podepsána blankosměnka, vrátí ji banka proti potvrzení klientovi.

Úvěrová dokumentace klienta se dále archivuje a po uplynutí stanovené doby dochází k její skartaci. Informace o uskutečněném úvěrovém obchodu banka dále využívá při případném posuzování žádosti klienta o další úvěr.

Přístup banky k problematickým úvěrům

Ne vždy se úvěrový obchod probíhá standardně. Banka musí umět rozpoznat první varovné signály, které jsou identifikačními znaky problematických úvěrových případů. Tyto signály mohou vycházet přímo od dlužníka, mohou být obsažené v jeho účetních výkazech, nebo mohou přicházet od jiných objektů.

První varovné příznaky signalizující problematické úvěry:

Varovné signály přicházející od dlužníka:

- pomalé a neochotné poskytování informací bance,
- neobvyklé využívání úvěru,
- obtížná komunikace s klientem,
- neshody uvnitř firmy,
- narušená struktura vedení podniku,
- převody a prodeje movitého majetku firmy,
- snižující se zůstatky na klientově běžném účtu (klesající platební styk),

- ◆ nedodržování splátkového kalendáře úvěru,
- ◆ neobvyklé transakce a obchody,
- ◆ odchylky od obchodních a propagačních zvyklostí,
- ◆ nerealistické plány do budoucna apod.

Varovné signály obsažené v účetních výkazech dlužníka:

- ✚ nárůst stavu zásob, zpomalení doby obratu,
- ✚ zpomalující se obrat pohledávek a nárůst jejich objemu,
- ✚ prodej pohledávek (především neznámým factoringovým společností),
- ✚ nárůst obchodních a běžných provozních závazků,
- ✚ snižování zisků z běžné činnosti,
- ✚ hospodaření se ztrátou,
- ✚ negativní cash flow,
- ✚ zastavování majetku, pronájmy a prodeje majetku firmy,
- ✚ pokles nebo zastavení investiční činnosti,
- ✚ změna auditora apod.

Varovné signály přicházejících od jiných subjektů:

- zvýšený počet dotazů na klienta,
- negativní informace,
- informace o právních krocích podniknutých vůči klientovi,
- prodeje akcií firmy jejich vnitřními držiteli (zaměstnanci, vedení) apod.

Pokud banka zaregistruje signály, které indikují ohrožení splacení úvěru, musí tuto situaci analyzovat a na základě zjištěných skutečností učinit opatření k nápravě. Tato opatření však musí být úměrná zjištěným nedostatkům a měla by být v souladu s cílem, který si banka pro řešení daného problémového úvěrového případu stanovila.

Pokud se jedná o méně závažné případy porušování smluvních úvěrových podmínek (opožděné splátky cca do 5 dnů, mírně opožděné předkládání informací - účetních výkazů), nesjednání pojištění zástav apod.), řeší je banka obvykle pomocí

finančních sankcí (smluvní pokuty a sankční úroky).

V závažnějších případech je cílem banky úvěrový vztah buď rychle ukončit a požadovat okamžité splacení úvěru nebo podniku pomoci s obnovením jeho likvidity a solventnosti. V tomto případě má pomoc banky podobu **programu restrukturalizace dluhu**, který může mít řadu alternativ:

- ◆ snížení úrokové sazby,
- ◆ prodloužení doby splatnosti úvěru,
- ◆ odložení splátky úvěru nebo úroků,
- ◆ kapitalizace prošlých nezaplacených úvěrů a úroků (změna pohledávek banky v kapitálový podíl ve firmě) - pouze výjimečně,
- ◆ podmíněné nebo nepodmíněné odpuštění dluhu - pouze výjimečně,
- ◆ poskytnutí sanačního úvěru.

Program restrukturalizace dluhu není sice v hodný v každé situaci, nicméně klient jehož hospodářská a finanční situace není ještě zcela beznadějná, má právo na bezodkladné a efektivní jednání s bankou a na její případnou pomoc. Banka si tak může uchovat klienta a prospět svému dobrému jménu při ochraně legitimních zájmů svého klienta.

Pokud je zřejmé, že je úvěr normální cestou nenávratný, může banka přistoupit k mobilizaci úvěrových záruk, k soudnímu vymáhání dluhu a k vyvolání soudního jednání, příp. k účasti na vyrovnání nebo konkursu, případně k prodeji pohledávky (úvěru včetně zajišťovacích prostředků) třetímu subjektu.

3. Podnikové investiční úvěry

„Nejvýznamnější postavení u střednědobých a dlouhodobých úvěrů zaujímá investiční úvěr“¹.

Zdroje financování investic

Zdroje financování investic mohou být:

◆ vlastní zdroje

- interní (ze samofinancování)
 - odpisy dříve pořízených investic
 - zdroje ze zisku (nerozdělený zisk, fondy ze zisku)
- externí – z kapitálového trhu majetkového charakteru (vydané akcie, podílové listy, vklady akcionářů apod.

◆ cizí zdroje

- bankovníúvěrové (zejména středně a dlouhodobé bankovní úvěry)
- kapitálového trhu (obligace)
- pronájem (leasing)

Investiční úvěr

Je klasickým externím zdrojem financování investic. „Investiční úvěry můžeme charakterizovat jako úvěry na pořízení investičního (fixního) majetku“².

Pro investiční (fixní) majetek je charakteristické, že:

- ◆ není spotřebován během jednoho výrobního cyklu, ale na rozdíl od provozního majetku se zúčastňuje celé řady výrobních cyklů po sobě následujících,

¹ Polidar, V.: Management bank a bankovních obchodů. Praha: Ekopress 1999, s. 178

² Pavelka, F.;Bardová, D.;Opltová, R. Úvěrové obchody. Bankovní institut vysoká škola, a.s. 2001, s. 72.

- důsledkem je, že se peněžní prostředky do něj vložené vracejí postupně, úměrně tomu, jak se hodnota investičního majetku přenáší do nově vyráběných výrobků.

Následkem toho může investiční majetek sám o sobě sloužit jako kvalitní věcná záruka ke splacení investičního úvěru.

Tradiční formou úvěrů investičního charakteru jsou úvěry poskytnuté individuálně, na základě úvěrové smlouvy mezi bankou a investorem, a to případ od případu. Tyto individuální investiční úvěry se řadí do skupiny úvěrů případových. Patří sem zejména klasické úvěry investiční, hypoteční, rozvojové, konsolidační, příp. sanační. Typické je pro ně to, že jsou přísně účelové. Dalším charakteristickým rysem je to, že hlavní formou jejich zajištění je věcné zajištění, tj. zajištění úvěrovaným, případně jiným hmotným majetkem.

Klasické investiční úvěry

Představují nejrozsáhlejší skupinu úvěrů investičního charakteru. Jsou poskytovány na výstavbu či pořízení investičních celků, tj. pozemků, výstavbu inženýrských sítí, výrobních a administrativních budov, skladišť, strojů, technologických linek vč. montáže, na rekonstrukci a modernizaci stávajících budov a zařízení apod.

Postupy bank při poskytování klasických investičních úvěrů se liší v závislosti na tom, zda jde o úvěry na:

- nákup,
- rekonstrukci a modernizaci,
- výstavbu investičního celku nebo jeho části.

Nejjednodušší je postup při poskytování investičního úvěru na **nákup investičního celku** nebo jeho jednotlivých částí. Úvěr lze poskytnout jednorázově, takže lze snadno kontrolovat dodržení účelu jeho poskytnutí a je okamžitě k dispozici věcné krytí investičního úvěru tím, co bylo nakoupeno.

U investičního úvěru na **modernizaci a rekonstrukci** existujícího hmotného

investičního celku je postup komplikovanější. Z hlediska zajištění může být úvěr kryt tím, co má být modernizováno či rekonstruováno. Hodnota věcného zajištění při rekonstrukci a modernizaci má však relativně protikladný průběh.

- Ve fázi přípravných prací jeho hodnota obvykle klesá, přestože dochází k vynakládání finančních prostředků získaných pomocí investičního úvěru. Hodnota zajištění se tedy v této fázi snižuje.
- Ve fázi vlastní realizace začíná hodnota investičního majetku stoupat. Z hlediska zajištění investičního úvěru je důležité, aby hodnota úvěrovaného investičního majetku rostla rychleji než čerpání prostředků z investičního úvěru.

Nejkomplikovanější z klasických investičních úvěrů jsou úvěry na **výstavbu**. Jde o úvěry, s jejichž pomocí bude teprve investiční majetek vznikat. Až do dokončení výstavby a uvedení investičního celku do provozu, nemůže tento majetek sloužit jako plnohodnotné věcné zajištění úvěru. Úvěrující banky řeší tuto situaci různými metodami, např. požadavkem na:

- zajištění úvěru do doby uvedení investičního celku do provozu jiným věcným krytím,
- zajištěním rozestavěnou stavbou,
- spoluúčastí vlastních finančních zdrojů investora v míře, která pokryje nejkritičtější etapy výstavby,
- garantování investičního úvěru jinými, zejména specializovanými bankami (např. záruční či rozvojová),
- kontrolu čerpání investičního úvěru a porovnání jeho čerpání s rozpočtem nákladů na stavbu.

Poznámka: banky obvykle požadují určitý podíl vlastních zdrojů na financování investice – zvyšuje se tím zainteresovanost klienta a snižuje riziko banky.

4. Rizika při poskytování úvěrů

„Úspěšnost podnikání komerčních bank je jako každé jiné podnikání ohrožováno nejrůznějšími riziky. Rizikem podnikání můžeme rozumět každou událost, která může ohrozit realizaci podnikatelského záměru. Bankovníúvěrové obchody podléhají nejenom běžnému riziku podnikání, ale též rizikům plynoucím ze specifík tohoto obchodu“¹.

Mnoho potíží, kterými některé banky procházejí, nebo v poslední době procházely byly příčinou podcenění bankovních a úvěrových rizik. Takovéto podcenění může způsobit, že struktura bilance banky není adekvátní jejímu chování, což může mít velmi závažné následky, které mají dopad jak na banku samotnou, tak na její klienty.

„Analýza rizika by měla vést k jeho minimalizaci v těch případech, kdy lze riziko ovlivnit. Měla by vyústit v náhradní opatření, která mohou negativní důsledky rizika zmírnit“². Banky vytvářejí různé techniky a metodiky i organizační struktury aby tato rizika minimalizovaly.

Zdroje rizika úvěrových obchodů

Zdroje bankovního rizika lze rozdělit na **ekonomické** a **mimoekonomické**. Obě skupiny lze ještě dělit podle toho, odkud přicházejí na zdroje **vnější** a **vnitřní**.

Vnější ekonomická rizika – jedná se o úspěch podnikatelského záměru klienta, zda je schopen úvěr splácet. Důvodem může být slabý management klienta či nízká úroveň kontroly. Z toho může dále vyplývat neochota dlužníka plnit své závazky, nedodržování dohod a smluv, pokles hodnoty zajištění úvěru, příp. zánik dlužníka.

Vnitřní ekonomická rizika – riziko úrokové, tržní, měnové a likvidní.

¹ Pavelka, F.;Bardová, D.;Opltová, R. Úvěrové obchody. Bankovní institut vysoká škola, a.s. 2001, s. 163

² Sekerka, B.: Řízení bankovních rizik. Univerzita Pardubice, 1998, s. 1

Vnější mimoekonomická rizika – jedná se především o právní riziko, které souvisí především s vymahatelností pohledávek, vzniká porušením či nedodržením zákonů, případně pokud nejsou práva a povinnosti stran správně definovány.

Vnitřní mimoekonomická rizika – běžná provozní rizika (výpadky proudy, poruchy), rizika selhání či výpadku systému IT, rizika ze systému tvorby metodiky a její aplikace, rizika lidského faktoru.

„Strategické rozhodování představenstva banky musí zajišťovat logickou rovnováhu mezi spoléháním se na oblasti v nichž má banka znalosti a zkušenosti a požadavkem rozložení a řízení rizika“¹.

Druhy rizik bankovních úvěrových obchodů

4.1.1 Úvěrové riziko

S každým úvěrovým obchodem souvisí určité riziko, které souvisí s nesplacením či pouze částečným splacením úvěrové pohledávky. Úvěrové riziko je základním a nejdůležitějším bankovním rizikem a jeho řízení má základní význam pro úspěch či neúspěch banky. Poskytování úvěrů je běžné u všech typů obchodů, ale v bankovníctví se jedná o hlavní činnost. Většina bank získává velkou část svých příjmů z poskytování úvěrů a investic. Z tohoto důvodu jsou zvažovány potenciální výnosy a nebezpečí nesplnění závazku.

Úvěrové riziko může být definováno jako riziko, že druhá strana ve finanční transakci nebude jednat podle ustanovení a podmínek smlouvy a tím způsobí držiteli aktiv finanční ztrátu. Charakter úvěrového rizika se liší u jednotlivých činností a často se liší i v různých fázích téže činnosti. U některých obchodů, (jako například u úvěrů) představuje úvěrové riziko celá částka obchodu, včetně úroků. Jindy se zase (jako třeba u termínovaných obchodů v cizích měnách) je rizikem rozdíl mezi dohodnutou cenou a cenou náhradního obchodu, která je právě na trhu k dispozici. Při splatnosti však termínovaný obchod obvykle znamená krátké období úvěrového platebního rizika pro celou obchodovanou částku.

¹ Waterhouse, P.: Úvod do řízení úvěrového rizika, Management Press, 1994, s. 33

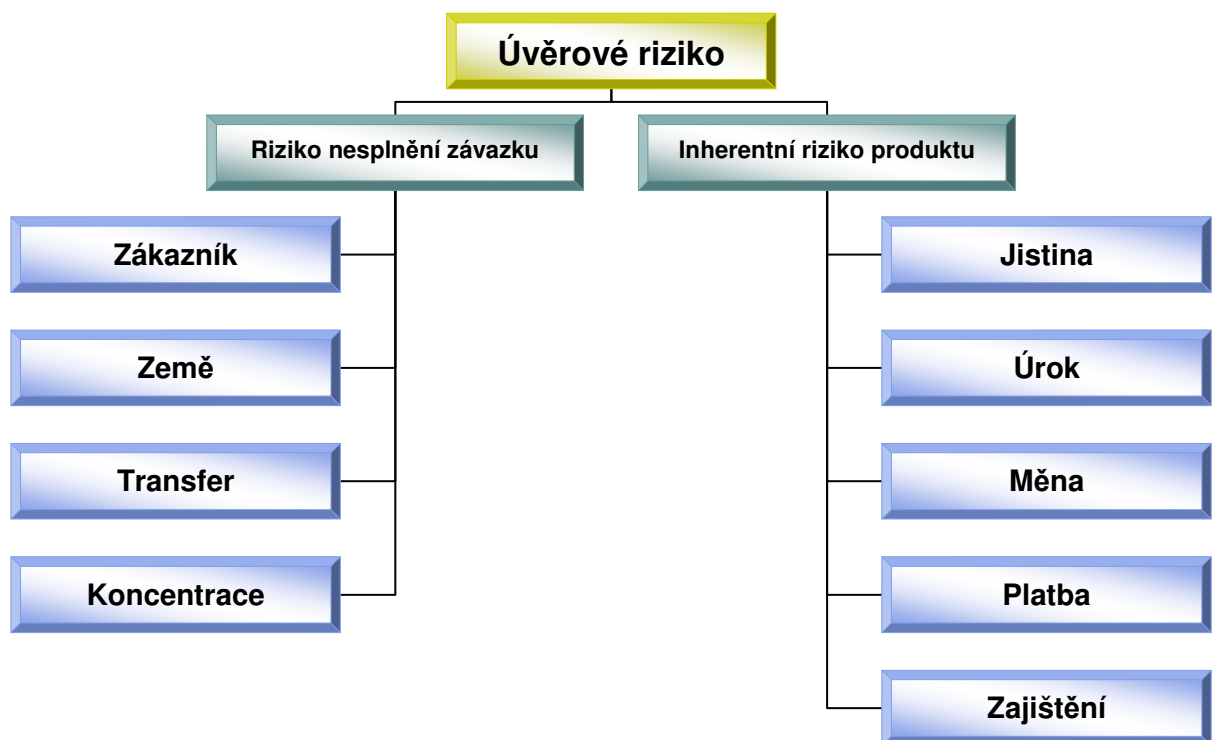
Úvěrové riziko se skládá ze dvou složek:

- riziko nesplnění závazku druhou stranou, dané odhadem pravděpodobnosti vzniku ztráty,
- inherentní riziko produktu, dané odhadem ztráty, která nastane v důsledku závazku druhou stranou.

K minimalizaci těchto rizik používá banka tyto nástroje:

- ◆ zpracování kvalitní úvěrové analýzy klienta,
- ◆ kvalitní úvěrové smlouvy a obchodní podmínky,
- ◆ zpracování pravidel a podmínek čerpání úvěru,
- ◆ pravidla tvorby rezerv a oprávek k problémovým úvěrům,
- ◆ nástroje zajištění rizika.

Obrázek 3: Typy úvěrových rizik

Rizika nesplnění závazku druhou stranou

Riziko zákazníka (obchodní riziko)

Jedná se o riziko, že zákazník nebude schopen nebo ochoten splnit své závazky vůči bance.

Riziko země

Jde o riziko, že všechny nebo většina ekonomických subjektů (včetně vlády) v určité zemi nebudou z nějakého společného důvodu schopny splnit své mezinárodní závazky. Příkladem může být neschopnost některých vlád v Latinské Americe splácet dluhy svým zahraničním věřitelům nebo „zamrznutí“ jihoafrických půjček na počátku osmdesátých let.

Riziko transferu

Toto riziko vzniká v případě, kdy se určitý stát ocitne v situaci, že není schopen nebo ochoten splnit své mezinárodní finanční závazky z důvodu globálního nedostatku devizových prostředků.

Riziko z koncentrace

Nedostatečná diverzifikace úvěrového portfolia banky mezi různá odvětví, regiony, nebo počet zákazníků může vést ke značným ztrátám.

Inherentní riziko

Úrokové riziko

„jedná se o riziko negativních dopadů změn a relací mezi aktivními a pasivními úroky do hospodářského výsledku banky“¹. Lze jej snižovat odpovídající úrokovou

¹ Pavelka, F.;Bardová, D.;Opltová, R. Úvěrové obchody. Bankovní institut vysoká škola, a.s. 2001, s. 72.

politikou, přiměřenou kalkulací rizikové úrokové složky a zvyšováním podílu poplatků na celkových výnosech banky.

Měnové riziko

jedná se o případ, kdy byly zdroje poskytovaných úvěrů získány v jednom druhu měny a poskytovány v jiné měně. Riziko spočívá v odchylkách aktuálního devizového kurzu.

Platební riziko

Platbou se rozumí operace, kterou je uzavřený obchod realizován. Platební riziko nastává tehdy, když partner banky nevyrovná své závazky nebo je vyrovná až po lhůtě splatnosti.

Riziko zajištění

Banka může být vystavena riziku ztráty i u zajištěného úvěru, pokud není schopna obhájit své nároky vyplývající ze zajištění nebo nad jistotou nemá kontrolu. I v případě účinné kontroly nad jistotou může být banka vystavena riziku poklesu hodnoty jistoty a následným ztrátám. S tím souvisí i riziko nesprávného ohodnocení zajišťovacího prostředku (různé typy zajištění mají různou tzv. výpůjční hodnotu a vlastně se diskontují. Např. obvyklá /tržní/ cena nemovitosti i když je stanovena interním odhadcem – pracovníkem banky, se dále diskontuje. Zastavená pohledávka z obchodního styku se také nebere v potaz v plné výši ale podle bonity podlužníka – tj. dlužníka dané obchodní pohledávky apod.

Zdroje krytí úvěrového rizika

V případě, že pohledávky banky nejsou stoprocentně zajištěny, vyplývají bance z úvěrového rizika možné finanční ztráty. Ke krytí těchto ztrát musí banka vytvářet zdroje, které jí umožní odepsat nedobytné pohledávky. Tyto zdroje mohou být vytvářeny v následujících formách:

Opravné položky – jsou vytvářeny účelově k jednotlivým úvěrovým pohledávkám, u nichž hrozí riziko nesplacení. Opravné položky přímo opravují (snižují) hodnotu aktiv, ke kterým jsou vytvářeny a zrealňují tak jejich hodnotu a

očekávané ztráty s nimi spojené. Jednotlivé pohledávky jsou v rozvaze bank již většinou vykazovány upravené o opravné položky. Případný odpis takové pohledávky se proto v rozsahu vytvořených opravných položek v rozvaze banky vůbec neprojeví.

Rezervy – představují položku pasiv banky. Jsou vytvářeny jako všeobecné rezervy k celkovému úvěrovému portfoliu banky a nelze je tedy vztahovat k jednotlivým pohledávkám. Banky je obvykle vytvářejí ve výši určitého procenta z celkových pohledávek. Výše tohoto procenta závisí především na kvalitě portfolia, zajištění úvěrových pohledávek, objemu vytvořených opravných položek apod. Tvorba těchto rezerv je součástí nákladů banky.

Tiché rezervy – nejsou v rozvaze banky přímo uvedené, ale vyplývají z rozdílu mezi oceněním určitých aktiv v rozvaze banky a jejich skutečnou tržní cenou. V případě, že banka potřebuje odepsat nedobytnou pohledávku, aktivuje tiché rezervy (prodá v rozvaze podhodnocená aktiva). Částka odpovídající ceně (vykazované v rozvaze) prodaných aktiv nahradí v rozvaze toto aktivum. Zbylá část (rozdíl mezi tržní cenou a cenou v rozvaze) může být využita ke krytí odpisu nedobytných pohledávek. Výše aktiv v rozvaze se tak odpisem pohledávky nemusí změnit.

Rezervní fond – je vytvářen ze zdaněného zisku. Způsob použití je analogický jako u rezerv. Takto vytvořený rezervní fond může banka použít výhradně k úhradě ztráty¹.

Rizika podnikatelských subjektů

Nebezpečí úvěrových rizik se přímo úměrně zvyšuje s trváním lhůt splatnosti úvěru. Podobně jsou úvěrová rizika spjata s některými zákazníky více než s jinými. Například možnost nesplacení je větší u podniků s podprůměrnými zisky a s občasnými platebními problémy. U spotřebních úvěrů u občanů je nutné sledovat možné změny v zaměstnání, rodinných poměrech a příjmech dlužníka.

Banka zvažuje úvěrová rizika už při koncipování své obchodní úvěrové politiky tím, že usiluje o účelné řízení svých aktiv a rozdělování poskytovaných úvěrů mezi

¹ Viz §217 obchodního zákoníku.

jednotlivé dlužnické segmenty a podniky v různých hospodářských oborech. Také ochrana úvěrových aktiv částečně modifikuje dopady bankovních rizik do hospodaření banky.

Úvěrová rizika trvají po celou dobu úvěrového vztahu. V období projednávání přidělení nového úvěru je důležité posuzování současné a budoucí bonity žadatele o úvěr. Po poskytnutí úvěru vyplývají pro banku rizika z případného zhoršení finanční situace dlužníka a z porušování smluvních vztahů. Mimo tato rizika existují i další, která nemusí být přímo spojena s hospodařením klienta. Jedná se například o finanční riziko, které má za následek zmenšení reálné hodnoty dlouhodobých úvěrových aktiv banky. Pokud mají pohledávky devizovou formu, existuje i riziko kursové. Pokud na finančním trhu dochází ke značnému kolísání úrokových sazeb, musí si banka k financování dříve poskytnutých a níže úročených půjček obstarávat dražší peněžní zdroje. Pokud tato rizika dopadají do hospodaření banky přímo, vyžadují samostatnou vlastní ochranu.

Tato rizika však mohou na banku dopadat i prostřednictvím úvěrovaného komitenta. Tím, že se inflací a vývojem měnového kursu znehodnocují dlužníkovi jeho vlastní pohledávky, může dojít ke změně jeho očekávaného hospodaření a důsledky mohou být přeneseny i na banku. Zkušenosti také ukazují, že pokud stoupne na finančním trhu úrok podstatným způsobem, může se u dlužníka zhoršit rentabilita kapitálu, může se dostat do platebních potíží a schopnost splácet poskytnuté úvěry a případné úroky.

Každou začínající společnost může dovést ke krachu mnoho faktorů jako například:

- špatně zvolený výrobek nebo služba,
- spotřebitelský zájem, nedostatečná poptávka,
- nekonkurenceschopnost výrobku nebo služby,
- příliš vysoká nebo nízká cena výrobku nebo služby, která nezabezpečí dostatečný obrat a výnosy nutné pro splácení úvěru.

4.1.2 Řízení rizika (risk management) úvěrových obchodů

Řízení rizika umožňuje předcházet riziku plynoucího z úvěrových obchodů, případně toto riziko minimalizovat. Proces řízení rizika zahrnuje tři základní prvky:

- ◆ identifikaci a ocenění rizika
- ◆ vlastní systém řízení rizika
- ◆ systém monitorování rizika

Identifikace rizika: základním rizikem úvěrových obchodů je riziko ztráty z nesplacení úvěru včetně úroků a poplatků na ně navazujících. To ohrožuje likviditu banky a její hospodářské výsledky. Hlavním zdrojem rizika bývá neúspěch podnikatelského záměru úvěrovaného klienta.

Hledisko ocenění možné výše ztráty vychází z ocenění pravděpodobnosti, že se obchod stane ztrátovým a z ocenění z pravděpodobné relace mezi ztrátou a velikostí hodnoty či celkové pohledávky z úvěrového obchodu.

Vedle stanovení obchodní strategie a výběru segmentu potencionálních klientů na něž se úvěrové obchody banky zaměří má pro minimalizaci rizika význam i **systém řízení rizika** který využívá tyto nástroje:

- ◆ stanovení kompetencí a odpovědností jednotlivých pracovníků a stupňů řízení v bance,
- ◆ stanovení limitů, ve kterých se kompetence pohybují,
- ◆ vytvoření soustavy interních metodických předpisů,
- ◆ stanovení pravidel komunikace mezi pracovníky banky navzájem a mezi pracovníky banky a klientem.

pozn. od října 2003 existuje centrální registr úvěrů, které mohou banky využít pro získání informací o klientovi, např. o výši jeho závazků vůči jiným bankám a jeho platební disciplíně apod.

Banka se snaží v maximální možné míře eliminovat, resp. minimalizovat riziko spojené s poskytnutým úvěrem, tzn. zabezpečit včasné splacení úvěru včetně úroků. K tomu využívá četná opatření a prostředky. Zajištění úvěru však samo o sobě nezabezpečí včasné splacení úvěru, je až jakousi „pojistkou“ když včas spláceno

nebude.

Postupy, které banka používá od začátku navázání úvěrového vztahu a během jeho trvání mají prolínací charakter. Zajištění úvěru v etapě pozitivního projednávání nutně zahrnuje také nástroje vztahující se k vynucenému zaplacení ohrožené bankovní pohledávky. Vyplývá to z vlastního účelu úvěrového zajištění, které spočívá:

1. V omezování vzniku rizikových situací, které banka provádí účelovými metodami a s cílem dosáhnout co nejmenšího počtu nepříznivých případů, kdy dlužník nebude schopen dodržet lhůty splatnosti úvěru anebo dokonce nebude schopen úvěr vůbec splatit. K těmto postupům se řadí:

- Zkouška úvěrové způsobilosti klienta
- Limitování úvěru pro jednotlivé klienty
- Diverzifikace pomocí konsorciálních úvěrů
- Kontrola úvěrového subjektu (klienta, žadatele o úvěr) a objektu (účel pro který je úvěr poskytován)

2. V možnosti daného finančního ústavu uspokojit svoji pohledávku i v případě, že přes veškerou pozornost dojde během trvání úvěrového vztahu k platební neschopnosti dlužníka. Úhradu úvěrové pohledávky lze v těchto případech dosáhnout mobilizací sjednaných zajišťovacích prostředků, tedy postihem majetku dlužníka nebo třetí osoby. Tomuto úvěru slouží úvěrové zajištění.

Zkouška úvěrové způsobilosti klienta

Zkouška úvěrové způsobilosti je součástí projednávání každé žádosti o úvěr a předchází poskytnutí úvěru. Jejím úkolem je komplexně zhodnotit veškerá rizika, které vznikají pro banku se vznikem a trváním úvěrového vztahu ze strany žadatele o úvěr. Jedná se především o finanční zdraví klienta. Bonita klienta souvisí především s jeho pověstí a platební schopností.

Zkouška úvěrové způsobilosti se posuzuje různými způsoby, hodnotí se zejména jako:

- 1) Majetková a finanční situace
- 2) Očekávaná důchodová situace, kvalita podnikatelského záměru, reálnost

splatit úvěr

- 3) Právní poměry
- 4) Technická o obchodní zdatnost, postavení na trhu, kvalita managementu
- 5) Osobní důvěryhodnost

Limitování úvěru

Úvěrový limit může být spojen s limitováním podmínek úvěru zejména s:

- limitem zajištění
- limitem splatnosti úvěru
- úvěrovým rámcem (horní hranice, do které může dlužník čerpat úvěr)

K limitování úvěru přistupuje banka ve dvou případech.

1. Pokud analýza ekonomické situace klienta není z pohledu banky příznivá. Úvěr sice může být povolen a poskytnut, ale je sjednána nižší částka úvěru.
2. Pokud má banka omezeny své vlastní zdroje.

Diverzifikace rizika prostřednictvím konsorciálních úvěrů

Konsorciální úvěr je úvěr poskytnutý více bankami (konsorciem bank). Jedná se zpravidla o úvěr, který svou velikostí přesahuje možnost jedné banky.

Bankovní kontrola dlužníka – systém monitorování rizika úvěrových obchodů

Důležitým prvkem účinnosti systému řízení úvěrového rizika je jeho monitorování, sledování a vyhodnocování. Banka si tak ověřuje, zda kompetence, limity a regulátory jsou správně nastaveny a zda jsou dostatečně účinné.

K tomu, aby nedošlo k odepsání úvěrové pohledávky nebo jejímu pozdnímu splacení, nestačí pouze zkouška úvěrové způsobilosti klienta s pojená s limitováním úvěru. Tato opatření vychází z očekávání banky, že se finanční situace dlužníka bude vyvíjet podle vytvořených prognóz. Po poskytnutí úvěru je potřeba vývoj a plnění těchto předpokladů průběžně kontrolovat .

Bankovní kontrola je permanentní průběžná činnost během trvání úvěrového vztahu spočívající v opakovaných prověrky hospodářské způsobilosti dlužníka.

Úkolem bankovní kontroly je ověřování:

- zda nedochází ke zhoršování obchodního a finančního postavení dlužníka,
- zda nedochází ke zmenšování podnikem stanovených jistot,
- zda byl úvěr použit na sjednaný účel.

4.1.3 Hodnocení rizikovosti úvěrových obchodů

Ocenění rizika:

Z hlediska subjektu se za nejméně rizikové považují subjekty, které vykazují dlouhodobě stabilní příjmy nezávislé pouze na jednom zdroji, mají dlouhodobější úspěšnou historii a je zde malá pravděpodobnost bankrotu či platební neschopnosti. **Nejméně rizikovým** subjektem je stát, obce, banky, pojišťovny apod. Za **středně rizikové** je považováno obyvatelstvo s příjmy z pracovního poměru. **Nejrizikovější** skupinou jsou začínající podnikatelé bez zázemí, tradice, obchodní sítě apod.

Z hlediska objektu se oceňování provádí podle míry závislosti návratnosti úvěru na úspěchu podnikatelského závěru.

Z hlediska kvality zajištění úvěrového obchodu – banka vlastně zajišťuje alternativní zdroje pro splácení úvěru. Čím je kvalita zajištění vyšší, čím je vyšší možný výnos z realizace tohoto zajištění, tím je riziko nižší.

4.1.4 Klasifikace pohledávek dle ČNB¹

Klasifikace pohledávek je stanovena na základě **Opatření ČNB č. 9/2002**, kterým se stanoví pravidla pro posuzování pohledávek z finančních činností, tvorbu opravných položek a rezerv a pravidla pro nabývání některých druhů aktiv ve znění Opatření ČNB č. 5/2003 a Opatření ČNB č. 6/2004 .

Klasifikace pohledávek se provádí zařazením pohledávek za klientem do některé z dále uvedených kategorií. Tyto kategorie pohledávek jsou označeny klasifikačním stupněm.

¹ www.cnb.cz

<u>kategorie pohledávek z hlediska klasifikace</u>	<u>klasifikační stupeň</u>
standardní	1
sledované	2
nestandardní	3
pochybné	4
ztrátové	5

Nestandardní, pochybné a ztrátové pohledávky jsou souhrnně označovány jako **ohrožené pohledávky**.

Standardní pohledávkou se rozumí pohledávka, o jejímž úplném splacení není důvodu pochybovat. Splátky jistiny a příslušenství nejsou po splatnosti déle než 30 dní, žádná z pohledávek za dlužníkem nebyla v posledních 2 letech z důvodu zhoršení jeho finanční situace restrukturalizována.

Za standardní pohledávku je možné také považovat:

- pohledávku za dlužníkem, vůči němuž je podle zvláštního předpisu České národní banky (tj. vyhláška ČNB č. 333/2002 Sb., kterou se stanoví pravidla obezřetného podnikání ovládajících osob na konsolidovaném základě) stanovena nulová riziková váha, přičemž žádná splátka jistiny nebo příslušenství není déle než 540 dnů po splatnosti,
- pohledávku plně zajištěnou vysoce kvalitním zajištěním, přičemž žádná splátka jistiny nebo příslušenství není déle než 540 dnů po splatnosti.

Sledovanou pohledávkou se rozumí pohledávka, jejíž úplné splacení je zejména s ohledem na finanční a ekonomickou situaci dlužníka pravděpodobné. Splátky jistiny nebo příslušenství jsou hrazeny s dílčími problémy, avšak žádná z nich není po splatnosti déle než 90 dní, žádná z pohledávek za dlužníkem nebyla v posledních 6 měsících z důvodu zhoršení jeho finanční situace restrukturalizována.

Za sledovanou pohledávku je možné také považovat:

- pohledávku za dlužníkem, vůči němuž je podle zvláštního předpisu České národní banky stanovena nulová riziková váha, přičemž alespoň jedna splátka jistiny nebo příslušenství je po splatnosti více než 540 dní,

- pohledávku plně zajištěnou osobou, vůči níž je podle zvláštního předpisu České národní banky stanovena nulová riziková váha, přičemž alespoň jedna splátka jistiny nebo příslušenství je po splatnosti více než 540 dní.

Nestandardní pohledávkou se rozumí pohledávka, jejíž úplné splacení je zejména s ohledem na finanční a ekonomickou situaci dlužníka nejisté, částečné splacení je však vysoce pravděpodobné. Splátky jistiny nebo příslušenství jsou hrazeny s problémy, avšak žádná z nich není po splatnosti déle než 180 dní.

Pochybnou pohledávkou se rozumí pohledávka, jejíž úplné splacení je zejména s ohledem na finanční a ekonomickou situaci dlužníka vysoce nepravděpodobné, částečné splacení je možné a pravděpodobné. Splátky jistiny nebo příslušenství jsou hrazeny s problémy, avšak žádná z nich není po splatnosti déle než 360 dní.

Ztrátovou pohledávkou se rozumí pohledávka, jejíž úplné splacení je zejména s ohledem na finanční a ekonomickou situaci dlužníka nemožné. Předpokládá se, že tato pohledávka nebude uspokojena nebo bude uspokojena pouze částečně ve velmi malé částce. Splátky jistiny nebo příslušenství jsou po splatnosti déle než 360 dní.

Za ztrátovou se také považuje:

- pohledávka za dlužníkem ve vyrovnacím řízení,
- pohledávka za dlužníkem, na jehož majetek byl prohlášen konkurz, s výjimkou pohledávky za podstatou vzniklou po prohlášení konkurzu.

Vyhlášky a opatření ČNB týkající se klasifikace pohledávek¹

- ✚ **Opatření České národní banky č. 9/2002 Věst. ČNB**, kterým se stanoví pravidla pro posuzování pohledávek z finančních činností, tvorbu opravných položek a rezerv a pravidla pro nabývání některých druhů aktiv, ve znění opatření České národní banky č. 5/2003 Věst. ČNB a opatření České národní banky č. 6/2004 Věst. ČNB.

¹ www.cnb.cz/www.cnb.cz/cz/legislativa/predpisy_bd/kvalita_aktiv/index.html

- ✚ **Opatření České národní banky č. 6 ze dne 15. září 2004**, kterým se mění opatření České národní banky č. 9 ze dne 6. listopadu 2002, kterým se stanoví pravidla pro posuzování pohledávek z finančních činností, tvorbu opravných položek a rezerv a pravidla pro nabývání některých druhů aktiv, ve znění opatření České národní banky č. 5 ze dne 18. prosince 2003.
- ✚ **Opatření České národní banky č. 5 ze dne 18. prosince 2003**, kterým se mění opatření České národní banky č. 9 ze dne 6. listopadu 2002, kterým se stanoví pravidla pro posuzování pohledávek z finančních činností, tvorbu opravných položek a rezerv a pravidla pro nabývání některých druhů aktiv.
- ✚ **Opatření České národní banky č. 9 ze dne 6. listopadu 2002**, kterým se stanoví pravidla pro posuzování pohledávek z finančních činností, tvorbu opravných položek a rezerv a pravidla pro nabývání některých druhů aktiv.

Centrální registr úvěrů¹

Centrální registr úvěrů (CRÚ) je informační systém, který soustřeďuje informace o **úvěrových závazcích fyzických osob podnikatelů a právnických osob** a umožňuje operativní výměnu těchto informací mezi účastníky CRÚ. Vzhledem k uvedenému zaměření nejsou v databázi CRÚ evidovány spotřebitelské úvěry fyzických osob, hypoteční úvěry fyzických osob, ručitelské závazky klientů, údaje o depozitních účtech (běžné účty bez povoleného debetu, spořicí, termínové účty).

Účastníkem CRÚ jsou všechny banky a pobočky zahraničních bank, působící na území České republiky a další osoby, stanoví-li tak zvláštní zákon (v současné době Česká konsolidační agentura). Povinností účastníka CRÚ je provádění pravidelné měsíční aktualizace databáze CRÚ. Přístup k informacím je umožněn jednotlivým účastníkům a České národní bance v rozsahu potřebném pro zajištění provozu CRÚ.

Sdílení informací o závazcích a platební morálce klientů rozšiřuje okruh nástrojů využitelných v oblasti řízení úvěrového rizika. Předpoklad pozitivního působení na snižování podílu rizikových pohledávek v bankovním sektoru České republiky a zkušenosti z dlouhodobého provozování obdobných úvěrových registrů v zahraničí, zejména v EU, byly základním důvodem pro realizaci projektu CRÚ.

¹ www.cnb.cz/cz/dohled_fin_trh/bankovni_dohled/centralni_registr_uveru/index.html

Garantem projektu a dalšího rozvoje systému CRÚ je Česká národní banka. Řešení projektu probíhalo v úzké kooperaci s Bankovní asociací, zohledněny byly rovněž podněty jednotlivých bank. Aplikace CRÚ je založena na využití moderních informačních technologií a splňuje přísné požadavky v oblasti bezpečnosti dat.

Obsah Centrálního registru úvěrů

Předmětem povinné registrace v CRÚ jsou současné a potencionální závazky klientů zahrnující úvěrové riziko bez ohledu na velikost pohledávky účastníka CRÚ (s výjimkou u debetů na běžných účtech), tj.:

- čerpané úvěry, vč. kontokorentních,
- debety na běžných účtech nad stanovený limit (2 000 Kč),
- nečerpané úvěrové rámce a přísliby,
- vydané záruky,
- úvěrové ekvivalenty vybraných podrozvahových pohledávek.

Registraci podléhají pohledávky za:

- **právníckými osobami s výjimkou bank a poboček zahraničních bank,**
- **fyzickými osobami podnikateli.**

Evidovány jsou pohledávky rezidentů i nerezidentů.

Obsah databáze CRÚ:

- identifikační údaje o klientech (právní forma, IČO, název, adresa sídla, země, ekon. sektor atp.),
- identifikační údaje pohledávky (číslo pohledávky, datum vzniku a splatnosti pohledávky, typ a další věcné specifikace pohledávky, stav pohledávky),
- hodnoty pohledávky (celková výše pohledávky / rámce, aktuální zůstatek pohledávky, jistina po splatnosti, úroky a poplatky po splatnosti, počet dnů po splatnosti),

- další proměnné vztahující se k pohledávce (měna pohledávky, typy zajištění pohledávky, odvětvová klasifikace pohledávky).

Databáze CRÚ je aktualizována měsíčně

5. Zajišťování rizika úvěrových obchodů

„Analýza úvěrové způsobilosti, limitování úvěru a soustavná úvěrová kontrola banky jsou preventivní opatření. I když jsou prováděna profesionálně a s největší pečlivostí, není splacení není splacení úvěrové pohledávky vždy jisté. Hospodářská a platební situace dlužníka se může podstatně změnit během velmi krátkého období z různých subjektivních i objektivních příčin. Úvěrová rizika koncipuje banka již při tvorbě své obchodní úvěrové politiky tím, že usiluje o účelné řízení svých aktiv a rozdělování poskytovaných úvěrů mezi jednotlivé dlužnické sektory a podniky v různých hospodářských sektorech“¹.

Banka proto činí v rámci platných právních předpisů další opatření, které jí umožňují předejít ztrátám i v těchto případech. Tuto úlohu plní úvěrové zajištění.

Obecně se tyto instrumenty označují jako právní instituty, které zvyšují právní jistotu věřitelů ohledně návratnosti plnění. Jsou to dodatečná opatření, která se uvádějí v platnost z iniciativy věřitele a které bance umožňují úspěšně uplatnit nároky vůči dlužníkovi nebo vůči třetí osobě a dosáhnout úhradu úvěrové i úrokové pohledávky.

Pokud selžou všechny běžné prostředky, jak dosáhnout splnění závazků dlužníka vůči bance, může banka uspokojit svou pohledávku z výtěžku realizace zajišťovacího prostředku.

5.1.1 Druhy úvěrového zajištění

Podle povahy zajištění:

- **osobní zajištění** - vedle příjemce úvěru ručí bance za pohledávku ještě další třetí osoba,
- **věcné zajištění** – dává bance právo na určité majetkové hodnoty toho, kdo zajištění poskytuje, zpravidla příjemce úvěru.

¹ Polidar, V.: Management bank a bankovních obchodů. Praha: Ekopress 1999, s. 228

Podle svázanosti zajištění s pohledávkou:

- **aksesorické** – těsně, nerozlučně spojené se zajišťovanou pohledávkou. Zajištění vzniká s poskytnutým úvěrem a končí jeho splacením.
- **abstraktní** – představuje samostatně stojící právo, které je nezávislé na od zajišťované pohledávky. Nezaniká automaticky se zánikem pohledávky, ale jejím uspokojením vznikne právo na vrácení záruky. Využívá se k zajištění při opakovaném poskytování úvěru.

Tabulka 3: Přehled základních forem zajištění úvěrů¹

Forma zajištění	Osobní	Věcné
Aksesorické	Ručení Bankovní záruka Převzetí dluhu a přistoupení k závazku Smluvní pokuta	Zástava movitých věcí a práv Hypotéka a zástava věcí nemovitých
Abstraktní	Bankovní záruka Depozitní směnka Pozitivní a negativní prohlášení	Cese pohledávek a práv Hypotekární dluh Převedení vlastnictví

5.1.2 Zástavní právo

Zástavní právo je jedním z práv k cizím věcem. „Slouží k zajištění pohledávky z úvěru a jejího příslušenství tím, že v případě nesplnění závazku ze strany dlužníka je věřitel oprávněn domáhat se uspokojení z věci zastavené“² realizací (prodejem zástavy).

Právní úprava – zástavní právo je upraveno v Občanském zákoníku § 151, pokud se jedná o zástavní právo vzniklé na základě dluhopisu v Obchodním

¹ Dvořák, P., Bankovnictví. Praha: VŠE, 1998, s. 160

² Pavelka, F.;Bardová, D.;Opltová, R. Úvěrové obchody. Bankovní institut vysoká škola, a.s. 2001, s. 177.

zákoníku (§§ 297-299) a jde-li o zástavu cenných papírů v zákoně o cenných papírech (č. 591/1992 Sb., §§ 39-44).

Podstatné **rysy zástavního práva** pro zajištění pohledávek banky jsou:

- vzniká na základě *písemné smlouvy*. Smlouva musí obsahovat určení zástavy a zajišťované pohledávky,
- u *movitých věcí* je ke vzniku zástavního práva odevzdání zastavené věci věřiteli, příp. vyznačení zástavního práva v listině která osvědčuje vlastnictví k zástavě a je nutná k nakládání se zástavou. Je možné dohodnout i uschování u třetí osoby. Dále sem patří zápis do registru movitých zástav, která má formu notářského zápisu a z tohoto registru se pak získá výpis o zastavené věci (obdobně jako třeba u nemovitostí list vlastnictví), Lze uvést i zástavní právo k pohledávce – vkladu u banky, které je spojeno s blokací nebo vinkulací vkladu,
- u *nemovitých věcí* musí být proveden vklad zástavního práva do katastru nemovitostí. Tento úkon provádí na základě návrhu zástavního věřitele či zástavce katastrální úřad,
- je-li se zástavou spojeno více zástavních práv, je pro pořadí uspokojení pohledávek ze zástavy rozhodující doba vzniku zástavního práva (nikoliv vznik zajišťované pohledávky),
- poklesne-li cena zástavy do té míry, že se zajištění pohledávky stane nedostatečné, má zástavní věřitel právo vyžadovat na dlužníkovi doplnění zajištění. Pokud se tak nestane, může banka v závislosti na smluvních ujednáních učinit nezajištěnou část pohledávky splatnou,
- zástavní právo *zaniká* tehdy, pokud zanikne zajištěná pohledávka nebo zástava, uhrazením ceny zástavy zástavcem věřiteli, zřekne-li se věřitel zástavního práva nebo uplynutím lhůty, která byla ve smlouvě stanovena pro platnost zástavního práva.

Výkon zástavního práva lze realizovat těmito způsoby¹:

- ✚ **mimosoudní cestou**, která je založena na prodeji zástavy (nejlépe ve veřejné dražbě) na základě dohody mezi zástavním věřitelem a zástavcem,
- ✚ **soudní cestou**, která spočívá v nařízení výkonu rozhodnutí prodejem zástavy v dražbě. Při vzniku návrhu na vydání výkonu rozhodnutí musí zástavní věřitel prokázat vznik pohledávky a zástavního práva a to, že dlužník nesplnil svůj závazek řádně a včas,
- ✚ **v rámci konkursního řízení**, kdy mají zástavní věřitelé pohledávek nárok na oddělené uspokojení. To znamená, že při zpeněžení věci, na které vázne zástavní právo, má věřitel právo na přednostní uspokojení své pohledávky před ostatními věřiteli (s výjimkou zaměstnanců). Pro vznik nároku na oddělené uspokojení je nutné, aby zástavní právo vzniklo dříve než dva měsíce před podáním návrhu na prohlášení konkursu, na jehož základě byl potom konkurs vyhlášen. Zástavní věřitel také musí své pohledávky přihlásit ve stanovené lhůtě do konkursu.

Zástava nemovitostí

„Nemovitostí se rozumí pozemek a vše, co je s ním pevně spojeno, tj. včetně staveb a budov pevně základy spojených s pozemkem včetně trvalých porostů“²

Velmi rozšířenou formou zajištění úvěrů je zástava nemovitostí, tedy především pozemků, budov a bytů. Charakteristickým rysem zástavy nemovitostí je to, že vzniká vkladem do katastru nemovitostí. Tato procedura bývá obvykle časově poměrně náročná. Banka uvolňuje čerpání úvěru až po dodání návrhu zástavního práva z katastrálního úřadu (hypotéky) nebo po prokázání podání návrhu na vklad zástavního práva na katastr nemovitostí.

Pro banku je účelné požadovat kromě zástavního práva požadovat navíc i pojištění nemovitosti proti všem rizikům, která mohou vést k jeho zničení nebo

¹ Dvořák, P., Bankovníctví. Praha: VŠE, 1998, s. 171

² Pavelka, F.;Bardová, D.;Opltová, R. Úvěrové obchody. Bankovní institut vysoká škola, a.s. 2001, s. 72.

znehodnocení s požadavkem na vinkulaci pojistného plnění ve prospěch úvěrující banky.

Zástavy movitých věcí

Jako zástavy zajišťující úvěrové pohledávky bank lze použít věci které mají relativní stabilní hodnotu, jsou jednoznačně specifikovatelné, je možné je fyzicky předat a jsou snadno zpeněžitelné. Nejčastěji se jako zástavy používají: cenné papíry, termínované vklady, životní pojistky nebo některá technická zařízení. Ve výjimečných případech lze jako záruku přijmout i drahé kovy, umělecké předměty, starožitnosti, autorská a patentová práva, dopravní prostředky, zboží obchodovatelné na burzách apod. Zástava musí být uskutečněna formou notářského zápisu.

Zástavy movitých věcí bývají zpravidla využívány k zajištění krátkodobých úvěrů. Požadavkem banky bývá současně pojištění zboží a na banku převedeny případné pohledávky z toho vyplývající. Zastavení movitých věcí se v praxi provádí prostřednictvím dokumentů, které osvědčují vlastnictví k těmto věcem a umožňují nakládání s nimi. V případě, že zastavený majetek zůstává v objektu dlužníka, je disponování s tímto majetkem vázáno na svolení banky. V současné době již existuje rejstřík movitých zástav.

Podle toho, jak se mění hodnota zástav v průběhu času rozlišujeme¹:

- ◆ zástavy se stabilní hodnotou (depozitní certifikáty, vinkulace vkladů),
- ◆ zástavy se snižující se hodnotou (např. dopravní prostředky),
- ◆ zástavy se zvyšující se hodnotou (umělecké předměty),
- ◆ zástavy s neustále pohyblivou hodnotou (akcie, cenné papíry).

Zástavy pohledávek²

Jsou možné za předpokladu, že předmětem jejich plnění je věc, právo nebo jiná majetková hodnota. Nejčastější formou zástavy jsou pohledávky z obchodního styku

¹ Sekerka, B., Bankovníctví II. Univerzita Pardubice 2005, s. 14

² Blíže viz: Dvořák, P., Bankovníctví. Praha: VŠE, 1998, s. 180

(především u provozních úvěrů). V praxi se také zastavují termínované vklady a to především v případech kdy dlužník:

- má termínovaný účet, který nechce nebo nemůže okamžitě využít,
- vlastní účet v cizí měně, potřebuje prostředky v tuzemské měně a nechce provádět okamžitou konverzi cizí měny,
- účet, který slouží jako zástava nepatří klientovi, ale třetí osobě,
- prostředky na účtu jsou soukromými prostředky podnikatele, které nechce přímo vkládat do podniku.

Tento způsob zajištění se považuje za velmi kvalitní formu zástavy, a to zejména pokud je vklad u stejné banky, která poskytuje úvěr.

Zástavy cenných papírů

Cenné papíry jsou jako zástava v bankovní praxi používány velmi často. „Jejich hlavními přednostmi je snadná převoditelnost, vysoká likvidita a snadné ocenění (u sekundárně obchodovatelných papírů)¹. Jako zástavu lze použít jakýkoliv cenný papír, v praxi však přicházejí v úvahu pouze některé druhy cenných papírů, které splňují přísná kritéria z hlediska rizika a likvidity.

Listinné cenné papíry – zde je vznik zástavního práva vázán na uzavření zástavní smlouvy a na fyzickém předání cenného papíru zástavnímu věřiteli. Pokud je cenný papír uložen v úschově či správě u třetí osoby, vzniká zástavní právo oznámením této osobě spolu s předložením zástavní smlouvy. Zastavený listinný cenný papír nelze vydat bez souhlasu zástavního věřitele. U cenných papírů na řad je třeba vyznačit zastavení přímo na cenném papíru formou zástavního rubopisu. Tento cenný papír již není možné dál převádět.

Zaknihované cenné papíry – vzniká registrací tohoto zástavního práva ve středisku cenných papírů. Příkaz k registraci zástavního práva může dát zástavní věřitel či dlužník. Spolu s příkazem musí předložit zástavní smlouvu. Po dobu trvání zástavního práva se zástavní právo vztahuje i na výnosy ze zastaveného cenného papíru. Není-li pohledávka zajištěná zástavním právem řádně splněna, věřitel může

¹ Dvořák, P., Bankovnictví. Praha: VŠE, 1998, s. 178

cenný papír prodat prostřednictvím obchodníka s cennými papíry. Je však povinen o tom předem zástavce informovat. Také zánik zástavního práva musí být střediskem cenných papírů zaregistrován.

Jako zástav se používají nejčastěji:

- **akcie** – zde v úvahu přicházejí pouze na burze obchodovatelné akcie. Výše poskytovaného úvěru se pohybuje kolem 50 – 70% tržního kursu akcie,
- **obligace** – výhradně na burze kótované obligace. Z důvodu nižších výkyvů kursu obligací oproti akciím se výše úvěru pohybuje kolem 50 – 90% tržního kursu obligace,
- **směnky** – jsou využívány jako zástavy spíše výjimečně. Použitelné jsou v podstatě pouze eskontovatelné směnky a pro klienta je zpravidla eskont směnky úrokově výhodnější nežli získání úvěru proti její zástavě,
- **dispoziční cenné papíry** – dávají majiteli právo disponovat příslušným zbožím. Jde například o skladištní listy – warranty a nákladní listy – konosamenty, které opravňují k dispozici se skladovaným, případně přepravovaným zbožím.

5.1.3 Ručení

Ručení¹ představuje zajištění závazku třetí osobou. Třetí osoba na sebe bere závazek uspokojit nároky věřitele v případě, že tak neučiní dlužník. Jedná se o jednostranné prohlášení právnické či fyzické osoby podložené smlouvou s věřitelem. Ručení je vztah mezi věřitelem a ručitelem.

Ručení je velmi využívanou formou úvěrového zajištění. Výhodou je to, že věřitel se může domoci pohledávky v poměrně krátké době a že s ručením není spojeno riziko poklesu hodnoty zajištění.

Právní úprava ručení je obsažena v obchodním zákoníku (§§ 303 až 312). Ustanovení občanského zákoníku o ručení nelze použít pro obchodní vztahy. Prohlášení o ručení musí mít vždy písemnou formu. Musí být také zřejmé, za které pohledávky se ručitel zaručuje. Ručením lze zajistit celý závazek nebo pouze jeho část. V praxi se používají předtištěné formuláře, které zaručují právní způsobilost

¹ Sekerka, B., Bankovníctví II. Univerzita Pardubice 2005, s. 42

textu záruční listiny. Pro vznik závazku ručitele není potřebný souhlas ručitele, ani dlužníka.

Ručitel je povinen plnit shodně jako dlužník, pokud nebylo v prohlášení ručitele uvedeno nějaké omezení. Ručitel může vůči věřiteli uplatnit veškeré námitky, které by mohl uplatňovat dlužník. Ručitel, který splnil závazek dlužníka, se automaticky dostává v rozsahu provedeného plnění do postavení věřitele vůči dlužníkovi (zákonná cese). Pokud dojde k postoupení pohledávky zajištěné ručením, přecházejí práva vyplývající z ručení na nového majitele pohledávky

Ručení se může vztahovat jak k závazku, který již vznikl, tak i k závazku, který teprve vznikne.

Subsidiární závazek – ručitelovo plnění nastává až tehdy, když dlužník nesplnil svůj závazek v přiměřené době poté, co byl k plnění vyzván, je-li zjevné, že jej nesplní (např. vyhlášení konkursu), nebo pokud je nepochybné že jej nelze učinit (např. není známo, kde se dlužník nachází).

Aksesorický závazek – zde je obvykle předem stanovena částka a doba trvání závazku. Pokud není ručení věcně omezeno, ručí ručitel za veškeré závazky hlavního dlužníka bez ohledu na výši částky.

Zánik ručení¹

- zánikem závazku, který zajišťuje. Zánik závazku nastává uspokojením pohledávky. Ručení však nezaniká, pokud závazek zanikl pro nemožnost plnění dlužníka a závazek je splnitelný ručitelem nebo z důvodu zániku dlužníka – právnické osoby,
- dohodou mezi věřitelem a ručitelem,
- uplynutím doby, na kterou byl ručitelový závazek v prohlášení ručitele omezen,
- vznikem rozvazovací podmínky, pokud na ni byl zánik ručení v prohlášení vázán.

Ručení nezaniká promlčením nároku věřitele vůči dlužníkovi ani vůči ručiteli.

¹ Blíže viz: Dvořák, P., Bankovnictví. Praha: VŠE, 1998, s. 171

Formy ručení

V bankovní praxi se využívají různé formy ručení, u kterých se vyskytuje více ručitelů. Ručení se také může vztahovat na celý závazek nebo pouze jeho část. Podle způsobu a rozsahu ručení se rozdělují na:

- ✚ spoluručení
- ✚ částečné ručení
- ✚ následné ručení
- ✚ zpětné ručení
- ✚ směnečné a šekové ručení
- ✚ bankovní a státní záruky

5.1.4 Záruka

Záruka představuje závazek vystavovatele záruky k zaplacení peněžité částky určité osobě. Vzniká na žádost příkazce (dlužníka) písemným prohlášením vystavovatele v záruční listině. Záruka představuje kvalitní způsob zajištění závazku třetí stranou. Kvalita jistění je dána bonitou vystavené záruky, resp. bonitou jejího vystavovatele. Záruky mají obvykle neodvolatelný charakter, tedy je nelze bez souhlasu oprávněné osoby odvolat nebo pozměnit.

Vystavovatelem záruky může být:

Banka - jsou velmi kvalitní formou zajištění ručením. Jejich vysoká kvalita je dána vysokou bonitou výstavce. Banky vystavují bankovní záruky na žádost svých klientů v rámci svých úvěrových aktivit. Velmi často je poskytovatelem ručení mezi bankami Českomoravská záruční a rozvojová banka (ČMZRB)¹.

Stát - stát obvykle podporuje vystavováním záruk rozvoj určitých částí národního hospodářství (např. podpora exportu).

Jiná osoba – např. mateřská společnost apod.

¹ www.cmzrb.cz

5.1.5 Depozitní (krycí) směnka, (směnečné zajištění)

Jedná se o finanční směnku, kterou zpravidla jako bianko směnku vystavuje příjemce úvěru ve prospěch banky a deponuje ji u ní jako zajištění přijatého úvěru. Slouží výhradně jako zajišťovací instrument, nikoliv jako nástroj úvěrový či platební. Nevstupuje do oběhu, zůstává deponována v bance a jakmile dlužník uhradí svůj závazek, je mu směnka navrácena zpět. Banka může předložit tuto směnku k úhradě pouze tehdy, když dlužník neplní své úvěrové závazky řádně a včas. Její využití je založeno na abstraktním vyjádření dluhu a jako taková může být vymáhána snáze než jiné úvěrové pohledávky. Vymáhání pohledávek bude tím efektivnější, čím větší počet hlavních a vedlejších směnečných dlužníků má směnka a čím bude vyšší jejich bonita.

Formy směnek¹:

- 🚩 vlastní směnka – vystavená dlužníkem ve prospěch banky,
- 🚩 cizí směnka vystavená bankou - dlužník ji akceptuje ve prospěch banky,
- 🚩 cizí směnka, kterou vystavuje dlužník – ve prospěch banky, přičemž směnku akceptuje v postavení hlavního směnečného dlužníka,
- 🚩 vlastní směnka, kterou vystavuje třetí osoba ve prospěch banky.

V praxi se často používá tzv. aval (spoluručení) na směnkách. Využívá se aval manžela/manželky na směnce vystavené fyzickou osobou – podnikatelem, aval společníků u s.r.o., aval hlavního akcionáře u a.s., mateřské firmy u dceřinné společnosti apod.

5.1.6 Převzetí dluhu

Je založena na dohodě třetí osoby s dlužníkem, o převzetí jeho dluhu, pokud k tomu dá věřitel souhlas. Pokud se tak stane bez dohody s dlužníkem na základě smlouvy s věřitelem, stane se třetí osoba dlužníkem vedle původního dlužníka. (obč. zákoník §§ 531-532). Třetí osoba může uplatnit vůči věřiteli všechny námitky, které má vůči věřiteli původní dlužník.

¹ Dvořák, P., Bankovníctví. Praha: VŠE, 1998, s. 171

5.1.7 Přistoupení k závazku

Přistoupení k závazku se děje na základě písemného příslibu třetí osoby věřiteli, že splní za dlužníka jeho peněžní závazek, aniž by k tomu dal dlužník souhlas. Třetí osoba se tak stává dlužníkem vedle původního dlužníka a oba dlužníci jsou vázáni společně a nerozdílně. Tato forma zajištění úvěru je častá např. u mateřských společností, které chtějí svým dceřinným společnostem usnadnit získání úvěrů. (obč. zákoník §§ 533-534).

5.1.8 Smluvní pokuta

„Smluvní pokuta není ve své podstatě další zajištění ze strany dlužníka, ale slouží jako podpůrný prostředek k donucení dlužníka splnit svůj závazek“¹. Sjednává se písemně mezi věřitelem a dlužníkem pro případ porušení smluvní povinnosti. Ten, pokud svoji povinnost nesplní, je zavázán pokutu zaplatit, i když oprávněnému účastníkovi nevznikne škoda. Smluvní pokuta může být sjednána pouze písemně a musí být určena její výše nebo způsob jejího určení. Dlužník je povinen plnit svůj závazek i po zaplacení smluvní pokuty.

5.1.9 Negativní prohlášení dlužníka

Jedná se o jednostranné prohlášení dlužníka, ve kterém se zavazuje, že během trvání dlužnického vztahu nebude bez souhlasu věřitele prodávat či zastavovat svůj majetek, poskytovat záruky za třetí osoby nebo činit jiné úkony, které by mohly snížit hodnotu jeho aktiv využitelných ke krytí úvěru.

5.1.10 Pozitivní prohlášení

Jednostranné prohlášení dlužníka, že na první požádání věřitele dodá předem dohodnuté zajištění úvěru.

¹ Dvořák, P., Bankovníctví. Praha: VŠE, 1998, s. 168

5.1.11 Převedení věci do vlastnictví

Majetek dlužníka je smluvním způsobem převeden do vlastnictví věřitele. Zájem dlužníka tento předmět dále používat je řešen dodatečným ujednáním o pronájmu nebo o předání věci do držby. Výhodou tohoto způsobu zajištění ve srovnání se zástavním právem je okolnost, že předmět zajišťující pohledávku nespadá při případném konkursu nebo vyrovnání do konkursní podstaty nebo do vyrovnávací částky. Jakmile dlužník učiní svým závazkům zadost, je věřitel povinen předat vlastnictví zpět. Tento způsob se poměrně často, jako alternativa k zástavě věcí movitých formou zápisu do registru movitých zástav.¹

5.1.12 Postoupení pohledávek (cese)

Spočívá v převedení pohledávky na nového věřitele. Dochází tedy ke změně v osobě věřitele pohledávky. Postoupit lze pohledávky již vzniklé nebo i takové, které vzniknou teprve v budoucnosti. Spolu s postoupením pohledávky přechází na nového majitele i příslušenství pohledávky a veškerá práva s ní spojená. Majitel pohledávky nepotřebuje k jejímu postoupení souhlas dlužníka. Původní věřitel tedy postupuje své pohledávky vůči třetí osobě na banku za účelem zajištění přijatého úvěru.

Přestože se postoupení pohledávek používá k zajištění úvěru poskytnutého bankou klientovi, existuje pohledávka banky vůči klientovi v důsledku poskytnutí úvěru a pohledávka klienta vůči dlužníkovi navzájem nezávisle na sobě. Splnění postoupených pohledávek neznamena automaticky i splácení úvěru, banka nenese přímé riziko z nesplacených postoupených pohledávek.

Banka používá postoupených pohledávek jako krytí poskytnutého úvěru, sleduje jejich výši na požadované úrovni ve vztahu poskytnutému úvěru a používá jejich inkaso ke splácení úvěru až ve chvíli, kdy úvěr není řádně splácen. Banka posuzuje nejen finanční situaci klienta ale i jeho odběratelů. V případě, že je bonita odběratelů nízká, banka zpravidla vyloučí tyto pohledávky ze zajištění.

¹ Polidar, V.: Management bank a bankovních obchodů. Praha: Ekopress 1999, s. 234

Postoupení pohledávek mezi bankou a klientem se sjednává buď v úvěrové smlouvě nebo přímo ve smlouvě o postoupení pohledávek. Ve smlouvě musí být sjednán převod věřitelského práva a musí být stanoveno, do jaké výše bude banka úvěrovat postoupené pohledávky.

Právní úprava postoupení pohledávek je obsažena v občanském zákoníku (§ 524–530). Za **nejdůležitější ustanovení** z hlediska postoupení pohledávek k zajištění úvěru lze považovat:

- ✚ pohledávky lze postoupit i bez souhlasu dlužníka,
- ✚ prohlášení o postoupení musí mít písemnou formu,
- ✚ s postoupením pohledávky přecházejí na postupníka všechna práva s ní spojená,
- ✚ postupovat nelze pohledávku:
 - která zaniká nejpozději smrtí věřitele,
 - jejíž obsah by se změnou věřitele změnil,
 - pokud nemůže být postižena výkonem rozhodnutí,
 - jestliže by postoupení odporovalo dohodě s dlužníkem,
 - pohledávky, u kterých by postoupení odporovalo dohodě s dlužníkem, jelikož ten může postoupení na něj znějících pohledávek smluvně zakázat nebo omezit.

Druhy cesí¹

Z hlediska informovanosti odběratele:

Tichá cese – dlužník není o cesi informován. U této cese však hrozí riziko, že úhrady odběratele směřující na účet úvěrového dlužníka nebudou využity na úhradu úvěru, jelikož dlužníci uhrazují své závazky vůči původnímu věřiteli. Pokud ten má běžné účty u více bank, mohou být některé pohledávky uhrazeny přes tyto účty, tedy mimo banku, v jejíž prospěch byly k zajištění úvěru postoupeny. Banka může požadovat po svém klientovi zřízení běžného účtu pouze u ní.

¹ Blíže viz: Polidar, V.: Management bank a bankovních obchodů. Praha: Ekopress 1999, s. 235

Veřejná (zjevná) cese – zde je dlužník o cesi informován. Odběratel uhrazuje své závazky přímo bance, v tomto případě má banka příjem úhrad pod kontrolou. V bankovní praxi však není veřejná cese příliš rozšířená, jelikož oznámení o postoupení pohledávek by mohlo mít negativní dopad na postupitele u jeho obchodních partnerů.

Z hlediska rozsahu:

Individuální cese – klient bance postupuje pouze jednotlivé pohledávky, které banka úvěruje. V praxi se používá pouze pro pohledávky na velmi vysoké částky nebo s dlouhou dobou splatnosti.

Krycí cese – klient bance postupuje větší množství pohledávek a to až do výše odpovídající nebo přesahující poskytnutý úvěr (banky obvykle vyžadují převýšení výše úvěru přibližně o 30 – 50%). Pro trvalé krytí úvěru musí klient místo uhrazených pohledávek bance průběžně postupovat další pohledávky. K vlastnímu postoupení jednotlivých rámcově v dohodě vymezených pohledávek dochází až v okamžiku jejich přesné specifikace. To se děje předáním dohodnutých dokumentů.

Generální cese – dlužník postupuje bance veškeré své pohledávky vůči vybraným obchodním partnerům a to jak pohledávky již existující tak i pohledávky, které vzniknou v budoucnosti. Okruh subjektů, o jejichž pohledávky se jedná, musí být přesně vymezen. Na rozdíl od krycí cese dochází ke skutečnému postoupení pohledávky v okamžiku uzavření smlouvy. Podobně jako u krycí cese je splatnost postupovaných pohledávek kratší než zajišťovací úvěr. Také objem postoupených pohledávek se požaduje ve výši převyšující zajišťovaný úvěr.

V naší bankovní praxi se cese příliš nepoužívají, jelikož z ní plynou daňové dopady jak pro dlužníka, tak i pro věřitele.

6. Aplikace úvěrového postupu a hodnocení úvěrových rizik u vybraného klienta

Pro ilustraci postupu při poskytnutí bankovního úvěru na investiční prostředky je dále uveden případ firmy **Delta, s.r.o.**, která žádá o úvěr na výstavbu vlastní provozní budovy. Jedná se o střednědobý úvěr se čtyřletou lhůtou splatnosti, který byl poskytnut v r. 1999.

Firma Delta, s.r.o. je jednou ze čtyř největších firem na tuzemském trhu, které se zabývají montážemi střešních pláštů za využití moderních technologií. Jedná se o dynamicky rozvíjející se firmu, jejíž roční obrát se blíží 100 mil. Kč. Firma hodlá vybudovat svoji vlastní provozní budovu v České Třebové, jelikož současné pronajaté prostory jsou již nevyhovující. Stavba je stavěna ve vlastní režii za částečného využití dodavatelských firem. Část investice již byla profinancována z vlastních zdrojů, na dostavbu je ale nezbytné získat bankovní úvěr.

Jako zajišťovací prostředek se firmě podařilo získat v rámci programu „Rekonstrukce“ záruku **Českomoravské záruční a rozvojové banky, a.s.**, na krytí úvěru ve výši 70% celé částky.

Firma je dlouhodobým klientem Komerční banky, a.s. a pro vstupní jednání pro schválení úvěru byl předložen **podnikatelský záměr**.

Úplné znění podnikatelského záměru je uvedeno v příloze č. 1.

Žádost o úvěr

Výsledkem úvodních jednání je zpracování **Žádosti o poskytnutí úvěru** klientem za spolupráce s úvěrovým oddělením banky, která obsahuje tyto hlavní informace:

- ◆ identifikace klienta
- ◆ popis požadovaného úvěru
 - účel úvěru: výstavba vlastní provozní budovy v České Třebové
 - výše úvěru: 4 100 000,- Kč

- způsob čerpání : postupně
- termín čerpání: od 15.11.1999 – 31.01.2000

◆ splácení jistiny

- datum splatnosti úvěru: 31.10.2003
- způsob splácení jistiny: postupně
- návrh splátkového kalendáře:

k 31.7., 31.10.2000	po 250 000,-	celkem 500 000,-
k 30.4., 31.7., 31.10., 31.12.2001	po 250 000,-	celkem 1 000 000,-
k 30.4., 31.7., 31.10., 31.12.2002	po 250 000,-	celkem 1 000 000,-
k 30.4., 31.7.2003	po 250 000,-	celkem 1 000 000,-
k 31.10.2003	600 000,-	600 000,-
celkem		4 100 000,-

- ◆ předpokládaná výše úrokové sazby: 13% pohyblivá
- ◆ splácení úroků: čtvrtletně
- ◆ způsob zajištění úvěru:
 - zárukou Českomoravské záruční a rozvojové banky, a.s., za investiční úvěr typ I., ve výši 70% zůstatku jistiny,
 - zástavní právo k pozemku p.č. 123/12 KÚ Česká Třebová

Vyplněný formulář žádosti o úvěr tvoří přílohu č. 2.

Dále byly bankou vyžádány tyto dokumenty:

- výpis z obchodního rejstříku,
- poslední daňové přiznání potvrzené finančním úřadem za rok 1998 (z předchozí spolupráce banka již měla k dispozici předchozí historii),
- rozvaha,
- výkaz zisků a ztrát,
- výkaz cash flow,
- zpráva auditora,
- potvrzení od správce daně (FÚ),

- rozpočet stavby,
- stavební povolení,
- smlouva na koupi pozemku,
- prognózu – výhled ekonomiky klienta do r. 2003.

Úvěrová analýza

V této fázi banka provádí hodnocení úvěruhodnosti a úvěruschopnosti klienta. Probíhá **skoring** klienta (metoda může být nazývána různě, je však obdobou téhož) , tzn. že na základě výsledků úvěrové analýzy je klient zařazen do určitého pásma rizikovitosti.

Skoring je matematický model provádějící hodnocení ekonomických ukazatelů daného subjektu (likvidita, zadluženost, rentabilita...) a to nejen subjektu samotného, ale v kontextu s oborem – konkrétní činností klienta. Součástí celého procesu je tedy současně i sběr údajů – informací o výsledcích firem daného oboru (třídění dle OKEČ – odvětvové klasifikace ekonomických činností), které slouží k porovnání subjektu v rámci odvětví. Výsledek skoringu jako výsledek tohoto matematického modelu (vnitřní konstrukce je know-how každé banky a není dostupná) je nutno dále doplnit hodnocením nematematickým – je nutno zanalyzovat anomálie (zda identifikují riziko nebo jsou specifickým daného subjektu), časový vývoj a další faktory (vnější prostředí, stabilita a kvalita managementu, atd.).

6.1.1 Výsledek skóringu

6.1.1.1 Hodnocení podnikatelského záměru a účelu úvěru

Klient úspěšně pokračuje ve své dosavadní činnosti, která spočívá především v provádění výstavby střešních pláštů za použití nejnovějších technologií. Vzhledem k rozvoji firmy a souvisejícím zvýšením nároků na marketing, výrobu a ekonomické zázemí již nejsou pronajaté prostory firmy dostatečné a na odpovídající úrovni. Z tohoto důvodu zahájil klient výstavbu vlastní provozní budovy. Požadovaný úvěr bude sloužit k částečnému profinancování výstavby, zbývající část je hrazena z vlastních prostředků klienta.

Zakázky prováděné firmou v současné době představují celkový objem dodávek

42 mil. Kč. Vzhledem k oboru činnosti a současné praxi, kdy od vítězství ve výběrovém řízení do zahájení stavby bývá časový prostor i jen 2-3 týdny, nelze doložit smluvně zajištění odbytu do budoucna. Narůstající obrat klienta však svědčí o stále úspěšnějších účastech ve veřejných soutěžích. Rovněž stávající prováděné stavební akce, jakož i stavby dříve provedené, svědčí o kvalitě a cenové konkurenceschopnosti klienta.

Výstavba budovy probíhá na pozemku, ke kterému podepsal klient s městem Česká Třebová Smlouvu o uzavření budoucí smlouvy kupní, ze které vyplynul závazek prodávajícího uzavřít s kupujícím kupní smlouvu po realizaci hrubých staveb (tento postup město volí z důvodu zabránění nákupům pozemků ze spekulativních důvodů). dne 10.11.1999 byla uzavřena kupní smlouva k pozemku a 12.11.1999 byl podán návrh na vklad do katastru nemovitostí (kopie přiložena).

Doloženo je stavební povolení na stavbu provozní budovy, dle kterého bude stavba provedena vlastní firmou. Podle průvodní zprávy – studie pro územní řízení jsou předpokládané náklady stavby 14.059 tis. Kč. Tato rozpočtová částka však byla stanovena pouze podle obestavěného prostoru objektu.

Proti tomu byl předložen:

- soupis skutečných nákladů do 31.10.1999 – celková částka 2.809 tis. Kč.
- soupis očekávaných nákladů – celkové očekávání 3.320 tis. Kč.

Součtem dostaneme částku 6.129 tis. Kč – tedy méně, než poloviční náklady proti rozpočtované částce. Vzhledem k tomu, že stavba probíhá ve vlastní režii (mzdové náklady zde nejsou zahrnuty a firma má vzhledem ke své činnosti možnost koupě materiálu za výhodnější ceny), lze tyto náklady považovat za reálné.

Čerpání úvěru by probíhalo v částce max. 40% (tedy 1.640 tis. Kč) ve prospěch BÚ dlužníka (zde by bylo obsaženo proplacení dříve uhrazených faktur z dočasně volných prostředků klienta), min 60% (2.460 tis. Kč) přímou úhradou investičních faktur. Tím by byla splněna podmínka pro možnost poskytnuté záruky ČMZRB za investiční úvěr typ.I.

6.1.1.2 Hodnocení vývoje hospodaření klienta

Tabulka 4: Porovnání vybraných ukazatelů

ukazatel/tis. Kč	12/1997	12/1998	% změny
tržby	59 430	90 580	+ 52
provozní náklady	47 277	77 439	+ 64
přidaná hodnota	8 233	16 763	+ 104
osobní náklady	3 894	6 206	+ 159
provozní HV	+ 3 942	+ 9 525	+ 142
HV za účetní období	+ 1 762	+ 5 707	+ 224
zásoby	4 125	1 562	- 62
pohledávky celkem	6 156	30 135	+ 390
pohledávky z obchodního styku	6 101	27 783	+ 355
vlastní jmění	2 837	8 544	+ 201
závazky celkem	9 571	22 911	+ 135
závazky z obchodního styku	7 328	19 110	+ 161

Rozvoj firmy lze hodnotit jako velmi úspěšný. Porovnání celoročních ukazatelů z let 1997 a 1998 dokládá rostoucí význam firmy a upevňování jejího postavení na trhu, kdy jsou v tuzemsku v tomto oboru ještě 3 konkurenční firmy srovnatelných parametrů. Významná je skutečnost, že při růstu tržeb o cca polovinu se přidaná hodnota zdvojnásobila, provozní HV vzrostl dvaapůlkrát, HV více než třikrát a vlastní jmění se zdvojnásobilo.

Výrazný růst pohledávek a závazků souvisí se získáním objemově větších akcí s delšími lhůtami splatnosti, přičemž si firma dále zachovává velmi nízký objem pohledávek i závazků po splatnosti.

6.1.1.3 Hodnocení aktuálních výsledků

Tabulka 5: Porovnání vybraných ukazatelů

ukazatel/tis. Kč	9/1998	9/1999	% změny
tržby	41 936	83 794	+ 100
provozní náklady	38 459	74 101	+ 93
přidaná hodnota	6 531	15 255	+ 134
osobní náklady	3 816	5 562	+ 46
provozní HV	2 409	9 275	+ 285
HV za účetní období	1 982	8 933	+ 351
zásoby	3 363	3 594	+ 7
pohledávky celkem	19 666	29 759	+ 51
pohledávky z obchodního styku	17 248	25 859	+ 50
vlastní jmění	4 819	17 477	+ 236
závazky celkem	23 189	21 592	- 7
závazky z obchodního styku	21 752	20 159	- 7

Rovněž porovnání aktuálních výsledků dokládá pokračující rozvoj firmy. Meziroční dvojnásobný nárůst tržeb je provázen o něco mírnějším nárůstem provozních nákladů. Nárůst osobních nákladů dosáhl pouze 1/3 nárůstu přidané hodnoty, v důsledku čehož klient vykazuje téměř čtyřnásobný provozní HV za účetní období. Zásoby jsou na úrovni 09/98. Nárůst celkových pohledávek dosahuje pouze poloviny nárůstu tržeb a celkové závazky meziročně dokonce mírně poklesly. Vlastní jmění se meziročně zvýšilo 3,6 x.

Z celkového stavu **krátkodobých pohledávek z obchodního styku** k 09/99 ve výši 25 487 tis. Kč je 555 tis. Kč záloh a 3 552 tis. Kč pozastávek (vazba na prováděné stavby). Z celkového stavu je 22% po lhůtě splatnosti (15% do 30 dnů, 4% nad 90 dnů a 3% dlouhodobé).

Z celkového stavu **krátkodobých závazků z obchodního styku** k 09/99 ve výši 19 794 tis. Kč je 40 tis. Kč záloh. Z tohoto celkového stavu je 12% po splatnosti (z toho 10% do 30 dnů, 2% dlouhodobě).

6.1.1.4 Prognóza budoucího vývoje

Tabulka 6: Prognóza k 12/99

ukazatel/tis. Kč	12/1999
tržby	106 000
osobní náklady	8 300
provozní HV	7 800
HV za účetní období	+4 745
zásoby	2 560
pohledávky celkem	31 000
závazky celkem	21 876
vlastní jmění	13 289

Z předložené ekonomické prognózy na celé období trvání úvěru vyplývá:

- **růst tržeb** se předpokládá pro rok 1999 ve výši 16% (k 09/99 je již naplněno 80% výhledu, jeví se spíše podhodnoceno), pro další roky se předpokládá 8,5-9,6-4,0-3,8-0,0% meziročního nárůstu,
- předpokládaný **růst provozních nákladů** je adekvátní, předpokládaný **HV** za účetní období, se tudíž udržuje na úrovni kolem 5 mil. Kč,
- **HIM** v r. 99 dále narůstá zejména o vlastní provozní budovu, v prognóze v r. 2000 není zahrnuta předpokládaná investice do výstavby skladových prostor v hodnotě cca 500-600 tis. Kč. Není však nezbytně nutná a v toku hotovosti je na ni dostatek prostředků,
- s dosavadním prudkým nárůstem tržeb souvisí také **nárůst zásob** v r. 1999 a 2000 (zejména nedokončená výroba) dále se zásoby drží na stejné úrovni,
- v **pohledávkách** se počítá v r. 1999 a 2000 s mírným nárůstem a zachováním stavu, přičemž zůstává velmi příznivý podíl po splatnosti,
- **závazky** výhledově postupně klesají, reálnější se však jeví spíše zachování výše, spolu s výraznějším nárůstem obratu,
- ve **výhledu stavu úvěrů** se:

- u požadovaného investičního úvěru obsahuje prognóza dostatek prostoru ke splácení a to jak ve stavu finančních prostředků, tak i v případném navýšení závazků,
- u stávajícího revolvingu 5 mil.Kč klient předpokládá jeho zopakování v r. 2000 a 2001, dále opakování ve snižujících se částkách a úplné splacení v r. 2004 (dle dosahovaných výsledků lze opakování revolvingu reálně předpokládat).

Výhled lze považovat za reálný, spíše podhodnocený, a to přestože ve stavebnictví nelze výhled doložit smlouvami na budoucí období. S očekávaným oživením ekonomiky navíc dojde k výraznějšímu rozvoji stavebnictví obecně.

6.1.1.5 Navrhované zajištění úvěru

1) zástavní právo k pozemku pod rozestavěnou nemovitostí

- **pozemek** - již byl zakoupen a byl podán návrh do KÚ - doložena je kopie kupní smlouvy (podepsané originály jsou součástí podání na katastrální úřad), kopie návrhu na vklad s potvrzením KÚ a dokument dokládající uhrazení kupní ceny, čerpání úvěru bude podmíněno podpisem zástavní smlouvy a podáním návrhu na vklad zást. práva do KN,
- **rozestavěná stavba** - požadovat zástavu rozestavěné nemovitosti není z časového hlediska vhodné - než by proběhlo zaměření, bude stavba dokončena - proto se navrhuje pod smluvní pokutou do 29.2.2000 podpis zástavní smlouvy ke zkolaudované nemovitosti a do 30.4.2000 doložení vkladu práva a aktuálního VKN. Do 31.3.2000 pak předložení pojistné smlouvy a vinkulace (stavba je pojištěna),
- **hodnota rozestavěné stavby** - dle znaleckého posudku ze dne 18.11.1999 je hodnota rozestavěné stavby 6,227.850,- Kč,
- **prohlídka stavby** - proběhla v rámci jednání dne 04. 11. 99, sídlo firmy bude mít velmi vysokou úroveň, bude současně sloužit jako částečná prezentace činnosti firmy (plochá střecha s mírným sklonem, vnitřní i vnější zimní zahrada apod.),
- v přízemí nemovitosti je umístěna prodejní plocha řádově 70 m², která bude pronajata - toto splňuje podmínky ČMZRB, dle kterých se nesmí pronajmout

více než 10% plochy nemovitosti,

- **stavba skladových prostor** - tuto firma předpokládá v příštím roce z vlastních prostředků, nicméně není nezbytně nutnou. Předpoklad je 20 x 12 m², náklady řádově 500-600 tis.Kč (nejsou zapracovány v prognóze),
 - současné prostory reprezentují roční náklady na nájemném řádově 250 tis.Kč sídlo firmy a cca 50 tis.Kč skladovací prostory (umístěny mimo sídlo),
- 2) záruka ČMZRB** ve výši 70% zůstatku jistiny úvěru.

Následně klient počítá s žádostí o podporu ČMZRB formou příspěvku na úroky v rámci programu rekonstrukce (3%) a dále v souvislosti s probíhající certifikací (ISO 9001), kdy je předpoklad splnění podmínky předložit certifikát do 6 měsíců od podpisu úvěrové smlouvy (7% + úhrada poloviny nákladů s certifikací spojených).

Závěr:

vývoj klienta lze považovat za velmi pozitivní

6.1.1.6 Finanční pozice a výsledek skóringu

Hodnocení finanční analýzy na základě výsledků finančního modelu

1) Vývoj podniku

Riziko: střední

Zdůvodnění:

- **vývoj tržeb** - dynamický, meziroční nárůsty od počátku podnikatelské činnosti: v r. 96 +74,5%, r. 97 +76%, r. 98 +52,4%, pro letošní rok opětovně nárůst o necelých 16%, dle skutečnosti k 09/99 se jeví tento nárůst pravděpodobný, pro další období pak dle prognózy klienta plánovány další navýšení cca o 10% ročně, dle analytika pro příští rok pesimistická varianta +5% (v tomto oboru podnikání nelze smluvně doložit objemy výkonů, neboť jednotlivé zakázky jsou získávány ve výběrových řízeních - dle dosavadního vývoje lze předpokládat udržení svých pozic vzhledem ke kvalitě a časovosti jednotlivých zakázek,
- **vývoj marže** - doposud pozitivní vývoj, pro letošní rok je spíše pesimistický

předpokládán k ultimu roku pokles, pro další období rovněž zvolena varianta poklesu (zde určitá rezerva s ohledem na cenovou hladinu při získávání zakázek formou veřejných soutěží),

- **vývoj zisku z provozní činnosti** - odráží pozitivní vývoj marže v minulosti, pro další období pak v závislosti na výši dosahované marže,
- **vývoj zadluženosti** - pozitivní, její postupné snižování i přes plánovanou investici krytou z více jak 50-ti % z úvěrových zdrojů, odráží tvorbu vlastních zdrojů na krytí svých potřeb,
- **vývoj vlastního jmění** - pozitivní, závislost na výši HV.

2. Aktivita

Riziko: střední

Zdůvodnění:

- **doba obratu zásob** - pozitivní vývoj v minulosti, k ultimu roku 1998 minimální stav zásob, v letošním období se pohybuje dle výše rozpracovanosti okolo 12 dní - závisí především na velikosti a stupni rozpracovanosti k ultimu daného období,
- **doba obratu pohledávek** - vysoká, k prudkému nárůstu došlo k ultimu minulého roku, vychází především z platebních podmínek, částečně ovlivněna výší zádržného (pozastávky), struktura je však přijatelná - polhůtní tvoří 25,6%, vysoká doba obratu pak negativně působí na potřebu zdrojů na jejich krytí,
- **doba obratu závazků** - odráží solidnost klienta, v loňském roce nárůst obrátky až nad 100 dní, v letošním roce s pozitivním vývojem klienta se díky dostatečnému objemu volných zdrojů snížit obrátku na cca 80 dní, a pro další období by se měla s předpokládanou tvorbou vlastních zdrojů nadále zlepšovat. % polhůtních závazků je cca 12%, přičemž podstatná část je do 30 dnů lhůtě splatnosti. S většinou dodavatelů navázány dlouhodobé obchodní vztahy. Doba obratu ovlivněna i nevyřízenými reklamacemi.

3. Finanční úroveň

Riziko: střední

Zdůvodnění:

- **realnost splácení úvěru vlastními tržbami** velmi vysoká, v případě že by všechny tržby byly použity na splacení úvěrů se pohybuje pod hranicí 0,1 (max. kritická hodnota 0,5),
- **věřitelské riziko** je vzhledem k dostatečné tvorbě vlastních zdrojů na přijatelné úrovni, v letošním roce i přes plánovanou investici krytou částečně z cizích zdrojů je předpoklad snížení celkové zadluženosti, rovněž její vývoj do budoucna lze předpokládat příznivý,
- **míra zadluženosti** - pozitivní vývoj, závislost především na tvorbě vlastních zdrojů,
- **úrokové krytí** - dostatečné jak v minulosti, tak do budoucna - klient je a bude schopen plnit splátky úroků (určitá rezerva ve výši finančních nákladů, kdy při splnění podmínek ČMZRB možnost získat příspěvek na úroky až, ve výši 10%),
- **EBIT** - krátkodobě i dlouhodobě rovněž na přijatelné úrovni.

4. Rentabilita

Riziko: střední

Zdůvodnění:

- **obrat celkových aktiv** - k poklesu efektivnosti využití došlo k ultimu r. 1998 (vysoký nárůst pohledávek - viz. obrátka), k dalšímu poklesu pak dojde i v letošním roce, kdy klient plánuje pořízení HIM - vlastní sídlo (doposud v pronajatých prostorách, které jsou v současnosti nevyhovující jak z hlediska prostoru, tak i reprezentace,
- **marže** - dosahovaná výše dostatečná, od r. 1996 se postupně zvyšovala až na hodnotu 11,7% k ultimu r. 1998, k ultimu září na stejné výši, pro další období klient počítá s jejím snížením (spíše pesimistická varianta vzhledem ke konkurenci) - i tak je případný úvěr návratný,
- **provozní rentabilita aktiv** - na přijatelné úrovni, k poklesu došlo v loňském roce vzhledem k navýšení stavu pohledávek a dále pak plánován pokles v letošním roce, kdy klient plánuje pořízení HIM,

- **ROA** - rovněž tento ukazatel efektivnosti podnikání klienta je na přijatelné úrovni s vývojem jako provozní rentabilita.

5. Likvidita

Riziko: střední

Zdůvodnění:

- **ČPK/aktiva** - pozitivní vývoj svědčí o rozvoji podniku, kdy klient postupně navyšuje pracovní kapitál,
- **likvidita I. stupně** - nedostatečná, když klient není svými peněžními prostředky schopen krýt své běžné potřeby, ke zlepšení by mělo dojít časem,
- **likvidita II. stupně** - postupně se zvyšuje; je na dostatečné úrovni; dává obrázek o schopnosti klienta krýt svými pohledávkami a peněžními prostředky své běžné potřeby,
- **likvidita III. stupně** - rovněž nepříjemná, postupně však dochází ke zlepšování. Není však dostatečná.

6. Zdrojové krytí

Riziko: nízké

Zdůvodnění:

- dle aktuálního stavu k 30.9.1999 má klient dostatečné množství zdrojů na krytí svých dlouhodobých potřeb, k danému datu nebyl čerpán ani krátkodobý úvěr na oběžné prostředky (charakterem revolvingový). Do budoucna není předpoklad časového nesouladu mezi zdroji a potřebami.

Celkové hodnocení

pozitivní

Zdůvodnění:

Pozitiva:

- dynamický rozvoj firmy: nárůst tržeb jak v mezi ročním srovnání r. 97/98 o více jak 50% obratu dále o více jak 70%,

- ◆ nárůst vlastního jmění o více jak 200% jak k ultimu roků 98/97, pokles zadluženosti v procentickém vyjádření o 3,44%,
- ◆ dle poslední známé skutečnosti, další nárůst tržeb o 95 % a obratu o více jak 103% při nárůstu vlastního jmění o více jak 262% a tím i snížení zadluženosti jak v % vyjádření tak i absolutně,
- ◆ vývoj přidané hodnoty, kdy k ultimu roku v porovnání s osobními náklady činila r. 97 2,11, r. 98 2,7, 09/99 2,74,
- ◆ dle stavu k 09/99 vykázáno vlivem vysokého HV žádoucí překapitalizování a dlouhodobé zdroje převyšovaly stálá aktiva o 14.920 tis. Kč (k ultimu roku pak část těchto zdrojů použita na profinancování HIM – nová správní budova),
- ◆ pesimistická varianta budoucího vývoje klienta (nelze doložit písemnými kontrakty) - specifická provedení stavebních prací - účast ve výběrových řízeních,
- ◆ klient se řadí mezi 4 největší firmy v republice - jeho obrat je cca 12% z produkce v tuzemsku,
- ◆ rezerva ve finančních nákladech - při splnění podmínek ČMZRB možnost získání podpory na úroky ve výši až 10%,
- ◆ hodnocení skóringu v roce 1998 – B, rovněž výhled pro rok 1999 a 2000 je B.

Negativa:

- ◆ pořízení neproduktivních aktiv - sídlo firmy (i když v současné době nevyhovující prostory - úspora na nájemném cca 500 tis. Kč),
- ◆ stavba prováděna ve vlastní režii, kdy rozpočtové náklady stanoveny dle obestavěného prostoru klient předpokládá téměř poloviční (předpokládané náklady stavby 14.059 tis. Kč, dosud prostavěno k 31.10.99 - 2.809 tis. Kč, soupis očekávaných nákladů 3.320 tis. Kč), pozemek pořízen z vlastních prostředků ve výši 800 tis. Kč - stavba těsně před dokončením, kolaudace se předpokládá v polovině 12/99,
- ◆ rapidní nárůst pohledávek v loňském roce a tím prodloužení doby obratu, pouze s mírným poklesem v současné době,
- ◆ nedostatečné zajišťovací prostředky v okamžiku poskytnutí úvěru (budoucí

stavba bude jako dozajištění po kolaudaci), v současné době klient vlastní pouze pozemky (nakoupené ze spekulativních důvodů) u Říčan a do budoucna uvažuje s jejich prodejem - rizikovost snížena avalem manželky na firemních blankosměnkách.

Závěr:

Vzhledem k specifičnosti daného oboru podnikání vykazované výsledky jsou především závislé na objemu a stupni rozpracovanosti dané zakázky. Pro hodnocení predikce bylo vycházeno z plánovaných objemů klientem (v tomto období lze dle průběhu uzavřených zakázek odhadnout výši tržeb, nákladů a tím i dalších finančních ukazatelů k ultimu roku). Pro další období nejsou uzavřeny obchodní smlouvy, proto je vycházeno z předpokladu letošního roku - odhad spíše pesimistický. I přes tyto skutečnosti případný úvěr na profinancování výstavby vlastního sídla firmy se jeví jako návratný. Klient by měl tvořit dostatečné zdroje na úhradu plánovaných splátek jak jistin, tak úroků a přitom ještě zajišťovat svůj další růst.

Návrh na poskytnutí úvěru a schválení úvěru

Na základě úvěrové analýzy klienta byl zpracován a schválen návrh na poskytnutí úvěru. Jelikož na základě bankou provedeného skóringu má klient pozitivní hodnocení, byly respektovány navrhované parametry úvěru ze Žádosti o poskytnutí. Na základě schváleného Návrhu na poskytnutí byla dále sepsána Smlouva o úvěru.

Úvěrová smlouva

Úvěrová smlouva uzavřená s klientem obsahuje tyto hlavní části:

- 1) **Smluvní strany:** Komerční banka, a.s. (věřitel) a Delta, s.r.o. (dlužník)
- 2) **Předmět smlouvy a charakter úvěru:**
 - ◆ částka ve výši 4 100 000,- Kč,
 - ◆ **účel:** výstavba vlastní provozní budovy,

- ◆ **typ úvěru:** střednědobý investiční úvěr,
 - ◆ závazek klienta o použití úvěru výhradně ke smluvenému účelu,
 - ◆ závazek klienta o úhradě úroků.
- 3) **Čerpání úvěru** - začátek čerpání úvěru nejpozději 31.12.1999 na základě předložení „Žádosti o čerpání úvěru“ klientem do tohoto termínu. Předložení všech dokladů prokazujících splnění všech podmínek pro zahájení čerpání úvěru. Je zde uvedena i konkretizace způsobu čerpání úvěru, tj. částka 1 640 000,- Kč bude převedena na účet klienta, jako refundace již uskutečněných prací, částka 2 460 000,- Kč bude čerpána převodem ve prospěch běžného účtu dodavatelů na základě faktur.
 - 4) **Splácení jistin a úhrada úroků** – ve splátkovém kalendáři je uvedeno čtvrtletní splácení jistiny, jednotlivé splátky ve výši 250 000,- Kč, poslední splátka ve výši 600 000,- Kč. Úhrada úroků bude prováděna pravidelně měsíčně z vyčerpané a dosud nesplacené částky. Dále jsou zde uvedeny podmínky pro eventuelní úhradu splátky ve vyšší částce, v dřívějším termínu nebo pokud dojde k nedočerpání úvěru.
 - 5) **Konstrukce úrokové sazby** - pevná sazba 10% p.a.
 - 6) **Úroky z prodlení** – výše úroku z prodlení stanovuje banka až do výše referenční sazby + 30% p.a. Úroky z prodlení se začínají vyměřovat až v případě prodlení delšího než 5 dní.
 - 7) **Ceny za poskytované služby** – výše cen poskytovaných služeb je vyhlášována úvěrující bankou a publikována v „Sazebníku banky“.
 - 8) **Smluvní pokuty** – výše a splatnost smluvních pokut stanovených ve Smlouvě.
 - 9) **Měna plateb a kurzové rozdíly** – stanovení podmínek pro případné provedení úhrady v cizí měně.
 - 10) **Úhrada pohledávek po splatnosti, splnění více závazků** – stanovení pro úhradu pohledávky za dlužníkem z účtů dlužníka, realizaci zajištění, stanovení pravidel časového pořadí úhrad pohledávek.
 - 11) **Zajištění úvěru**
 - ◆ zástavní právo k pozemku,

✚ přijatá bankovní záruka ČMZRB,

✚ zástavní právo, které vznikne v budoucnu k nemovitosti na pozemku

12) **Konkretizace obecných podmínek** – povinnost klienta předkládat čtvrtletně rozvahu, výsledovku a přehled skutečné výše pohledávek a závazků a do 31.3. roční závěrku, kopii daňového přiznání a zprávu auditora. Dále se klient zavazuje k omezení investiční činnosti a zákazu poskytování jistění závazků třetích osob a zákazu transformace v jinou právní formu, fúze nebo rozdělení. Za porušení této povinnosti je stanovena smluvní pokuta ve výši 100 000,- za porušení každé jednotlivé podmínky.

13) **Specifické podmínky pro poskytnutí úvěru** – stanovení termínů pro předložení: vkladu zástavního práva do katastru nemovitostí, povolení tohoto vkladu, výpisu z katastru nemovitostí, tržní ocenění nemovitostí, pojistnou smlouvu k pojištění objektu úvěru, záruční listiny ČMZRB. Pro minimalizaci rizika bylo přistoupeno k dalšímu osobnímu zajištění úvěru a to blankosměnkami, které byly avalovány majitelem firmy a jeho manželkou.

14) **Společná a závěrečná ustanovení**

Úplné znění úvěrové smlouvy je uvedeno v příloze č. 3.

Nedílnou součástí smlouvy jsou i **Obecné úvěrové podmínky** Komerční banky, a.s. které obsahují tyto části:

- 1) Uzavření a dodatky Smlouvy o úvěru
- 2) Úroková sazba
- 3) Prověřování, informační povinnost a další součinnost dlužníka
- 4) Hodnocení plnění smluvních podmínek
- 5) Úvěrová opatření banky
- 6) Bankovní tajemství
- 7) Doručování písemností
- 8) Závěrečná ustanovení

Úplné znění Obecných úvěrových podmínek je uvedeno v příloze č. 4.

Kontrola dodržování podmínek úvěrové smlouvy

Po celou dobu závazkového vztahu provádí banka průběžnou kontrolu finančního hospodaření klienta (monitoring) a sleduje dodržování podmínek úvěrové smlouvy. K tomu od klienta vyžaduje dodání následujících podkladů:

- čtvrtletní **rozvahy a výkazy zisků a ztrát** v plném znění,
- kopii **příznání k dani z příjmů PO** za uplynulý rok, (musí být opatřena razítkem FÚ prokazujícím převzetí originálu),
- **zprávu auditora** zároveň s roční závěrkou,
- čtvrtletní **přehledy skutečné výše pohledávek a závazků** dle lhůt splatnosti.

Banka provádí hodnocení plnění podmínek Smlouvy o úvěru ve čtvrtletní periodicitě.

V případě nedodržování podmínek Smlouvy dochází k předání úvěrového případu specializovanému útvaru banky a překlasifikování úvěru.

Rizika úvěrového případu

Na příkladu je uvedeno, jakým způsobem banka postupuje při hodnocení rizik investičního úvěru a jakým způsobem tato rizika minimalizuje.

Základním předpokladem minimalizace rizika je zpracování **kvalitní úvěrové analýzy**, kde je stanoveno:

- riziko neúspěchu **podnikatelského záměru** – firma již působí na trhu delší dobu, její postavení je stabilní – tržní podíl na tuzemském trhu je 12% a patří mezi 4 nejvýznamnější tuzemské firmy v tomto oboru podnikání. Klient je úspěšný v získávání zakázek stále většího rozsahu. Oblast stavebnictví zaznamenává mírný růst. Toto riziko je střední, nelze jej však úplně vyloučit.
- riziko neúspěšného **hospodaření klienta** – finanční analýza je jednoznačně pozitivní, klient vykazuje rostoucí obraty, tržby a vlastní jmění a snižování zadluženosti. Klient má dostatek zdrojů na oběžné prostředky, zatím nečerpal žádný krátkodobý ani revolvingový úvěr. Při hodnocení bankou byl zařazen do

skóringového pásma B, tj. mírné riziko.

- **majetkové vztahy** – 100% vlastníkem firmy je současný výkonný ředitel firmy.
- **zkušenosti banky s klientem** – jedná se o dlouhodobého klienta banky, který své závazky plní řádně a včas. Termíny a podklady pro žádost o úvěr byly dodány v požadované kvalitě. Hodnocení je pozitivní.

Dalším krokem je odpovídající **zajištění úvěru**. Lze předpokládat, že zajištění přijatou bankovní zárukou ČMZRB, zástavním právem k pozemku a zástavním právem, které vznikne v budoucnu k nemovitosti na pozemku je dostatečné. Navíc je požadováno pojištění objektu úvěru a jako osobní zajištění blankosměnky avalované majitelem firmy a jeho manželkou.

Pro banku je rovněž důležité zpracování kvalitní **úvěrové smlouvy** a příslušné **dokumentace**. Jelikož se jedná o banku s velkou tradicí v poskytování úvěrů je metodika banky a zpracovaná dokumentace na velmi vysoké úrovni. *V minulosti vyplývalo určité riziko z možnosti selhání lidského faktoru a prosazování osobních zájmů při přidělování úvěrů. V současné době již bance daří předcházet těmto rizikům interní metodikou, stanovením kompetencí a kontrolou prostřednictvím vnitřního auditu.*

Účelovost využití úvěru v průběhu čerpání je zajištěna proplácením dodavatelských faktur vydaných na objekt úvěru a možností účasti pracovníků banky na kontrolních dnech stavby. Tato možnost však nebyla využita.

V průběhu splácení úvěru je po celou dobu prováděn **monitoring** hospodaření klienta na základě dodaných účetních výkazů a jejich vyhodnocování ve čtvrtletní periodicitě. Záměrem je zachycení varovných signálů, které by svědčily o vzniku problémů.

Dále je klient pod pokutou zavázán k omezení svojí investiční činnosti v průběhu splácení úvěru, zákazu poskytování jistění závazků třetích osob, zákazu transformace v jinou právní formu, fúze či rozdělení.

O kvalitním vyhodnocení rizik bankou svědčí skutečnost, že celý úvěrový obchod proběhl standardním způsobem a z důvodu úspěšného hospodaření klienta došlo k jeho předčasnému splacení v roce 2003.

7. Závěr

Problematika poskytování úvěru je velmi složitý a náročný proces jak pro klienta, tak i pro úvěrové pracovníky banky. Zodpovědnost, kterou obě strany věnují tomuto procesu, je rozhodující pro úspěšný průběh celého úvěrového obchodu.

V průběhu úvěrového procesu se mohou vyskytnout různé problémy, které musí úvěrový pracovník banky řešit. Ve snaze získat úvěr může klient poskytnout bance zkreslené nebo nadhodnocené údaje. Zkušený úvěrový pracovník musí být schopen při zpracování vstupních údajů a úvěrové analýze klienta tyto nedostatky odhalit a získat reálné informace a data o hospodářské a právní situaci klienta.

Nejdůležitější částí úvěrového procesu je hodnocení bonity klienta. Pro zpracování výsledků hospodaření a vyhodnocení právní situace klienta má většina bank zpracovanou poměrně kvalitní a jednoznačnou metodiku. Při hodnocení podnikatelského záměru se však musí úvěrový pracovník řídit svými znalostmi, zkušenostmi a mnohdy i intuicí. Právě kvalitní rozbor a vyhodnocení hospodářské situace klienta má zásadní význam pro úspěšný průběh celého obchodu.

Fáze schvalování úvěru byla v dřívější době kritickým místem úvěrového postupu a selhání lidského faktoru vedlo často ve svém důsledku k vážným finančním problémům bank, nutnosti státní pomoci těmto bankám, případně k jejich krachům. V souvislosti se vstupem zahraničního kapitálu do českého bankovníctví probíhá snaha o minimalizaci tohoto rizika formou jednoznačné metodiky a interní kontroly.

V prostředí silícího konkurenčního boje o klienty, praktikují již dnes banky strategii aktivního získávání klientů. Je však nutné najít vhodný kompromis mezi požadavkem na získání (a udržení) klienta a požadavky na poskytnutí úvěru. Tato aktivita však již není plně aplikována při kontrole dodržování podmínek úvěrové smlouvy a monitoringu, který většinou probíhá pouze pasivně. Pravidelná kontrola snižuje riziko nesplácení úvěru. Zkušenosti ukazují, že aktivní systém kontroly je nutné provádět minimálně od chvíle, kdy se objeví první příznaky problémů klienta. V posledních letech probíhá v bankách trend snižování počtu pracovníků a to i na úvěrových odděleních. V praxi to znamená zahlcování úvěrových pracovníků čím dál tím větším portfoliem klientů a sníženou možností jejich aktivní kontroly.

Na konkrétním příkladu klienta je aplikován celý úvěrový postup. V současné

době již tento úvěr splacen a ukončen. Při zpětném hodnocení lze konstatovat, že celý úvěrový případ byl úspěšný. Pracovníci banky zpracovali celý obchod a vyhodnotili rizika kvalitním způsobem a poměrně přesně prognózovali další hospodářský vývoj klienta. Ten byl natolik úspěšný, že klient byl schopen splatit úvěr včetně úroků předčasně. Po ukončení úvěru však klient přešel ke konkurenční bance z důvodu výhodnějších podmínek. Zde vidím určitou rezervu v „tvrdě“ nastavených podmínkách centrály banky a minimálním prostorem vedoucích pracovníků na nižších stupních řízení tyto podmínky přizpůsobit k udržení klienta.

Velkým problémem je i efektivní vymáhání pohledávek a zástav při neplnění podmínek úvěrové smlouvy. Větší banky mají zřízeny specializované útvary, které se touto činností zabývají. Překážkou této činnosti je přetíženost soudů a příliš dlouhá doba soudního řízení.

Na rozdíl od konce 90. let minulého století je v současné době bankovní sektor v České republice již stabilizovaný. Došlo k prudkému vývoji technologií a používaných metod, které jsou již dnes srovnatelné s úrovní vyspělých zemí EU. Pro další rozvoj investiční činnosti a minimalizaci úvěrových rizik je však nezbytně nutné další zkvalitňování právního a institucionálního prostředí a přizpůsobení daňové politiky státu konkurenci v ostatních zemích Evropské unie. To je nezbytnou podmínkou růstu investic a zajištění konkurenceschopnosti české ekonomiky.

Seznam použité literatury

- 1) Dvořák, P.: **Bankovníctví**. Praha: VŠE, 2000
- 2) Dvořák, P.: **Komerční bankovníctví pro bankéře a klienty**. Praha: Linde 1999
- 3) Polidar, V.: **Management bank a bankovních obchodů**. Praha: Ekopress 1999
- 4) Pavelka, F.; Bardová, D.; Opltová, R.: **Úvěrové obchody**. Bankovní institut vysoká škola, a.s., 2001
- 5) Revenda, Z. a kol.: **Peněžní ekonomie a bankovníctví**. Praha.: Management Press, 2000
- 6) Ritter, I., Silber, W.: **Principles of Money, Banking and Financial Markets**. New York, 1989
- 7) Sekerka, B., **Bankovníctví**. Profess consulting 2003
- 8) Sekerka, B.: **Řízení bankovních rizik**. Univerzita Pardubice, 1998
- 9) Šenkýřová, B.: **Bankovníctví II**. Grada Publishing, 1989
- 10) Waterhouse, P.: **Úvod do řízení úvěrového rizika**, Management Press, 1994
- 11) **Interní bankovní materiály**

Časopisy:

Finance a úvěr, Ekonom, Banky

Seznam příloh

příloha č. 1 - **Podnikatelský záměr**

příloha č. 2 - **Žádost o úvěr**

příloha č. 3 - **Smlouva o úvěru**

příloha č. 4 - **Obecné úvěrové podmínky banky**

příloha č. 5 - **Seznam bank, které v ČR vykonávají činnost**

příloha č. 6 - **Vývoj počtu bank v ČR podle vlastnictví**

příloha č. 7 - **Vybrané ukazatele obezřetného podnikání bank v ČR**

příloha č. 8 - **Podíly jednotlivých skupin bank na vybraných ukazatelích
bankovního sektoru**

příloha č. 9 - **Přehled programů pro podporu podnikání Českomoravskou
záruční a rozvojovou bankou, a.s.**

ÚDAJE PRO KNIHOVNICKU DATABÁZI

Název práce	Řízení úvěrových rizik
Autor práce	Bc. Martin Koubek
Obor	Hospodářská politika a zpráva
Rok obhajoby	2006
Vedoucí práce	Doc. Ing. Antonín Pešek, CSc.
Anotace	<p>Práce se zabývá problematikou postupu bank při poskytování investičního úvěru a řízení úvěrových rizik. Popisuje cíle bankovního podnikání, druhy bankovních úvěrů, fáze úvěrového postupu, specifika investičního úvěru a hodnocení rizik spojených s poskytováním úvěru a způsoby zajištění úvěrů.</p> <p>Dále je uvedena aplikace úvěrového postupu u konkrétního klienta.</p>
Klíčová slova	bankovníctví úvěry investiční úvěry úvěrový postup zajištění úvěru úvěrová rizika řízení úvěrových rizik